

АДЫГЪ

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪР

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКИ
АДЫГСКОЕ СЛОВО

ПСАМЪЭ

№12 (24.294) • 2022 ГЪЭМ МАЗАЕМ (ФЕВРАЛЫМ) И 5, ЩЭБЭТ • ТХЪЭМАХУЭМ ЩЭ КЪЫДОКИ • И УАСЭР ЗЫ ТУМЭНЦ •

Мамырыгъэмрэ лъэщэгъымрэ зи нэщэнэ

Китайм и къалашхъэ Пекин дыгъуасэ лъауэ къыщызэуахаш XXIV Щымахуэ Олимп джэгухэр. Дунейпсо мыхъэнэ зиэ спорт зэхъэзхуэ иным кърихъэллэщ Щы Хъурейм и щыплэ куэдым къыкляхэр. Пасэррей алыджхэм кърагъэжыа Олимпиадэхэр щеклуэкл лъэхъэнэм къриубыдэу ижъ-ижыж лъандэрэ зауэ псори къызэтрагъэу-вылэрти, лыгъэ зэхэгъэклплэр спорт зэхъэзхуэхэр щеклуэкл утыкухэм лъэхуэрт. Иджыри апхуэдэу щытыну дыщогугъ.

МАМЫРЫГЪЭМРЭ лъэщэгъымрэ зи нэщэнэ зэпеуэхэр щригъэклукыны иджы Пекин къылыбасщ. США-м и доллар мелардиплым нэблагъэ тригъэ-клядэри, Китайм и къару псори ирихъэллэщ «Олимпиадэ хужыыр» абы хэтыну, еплъыну дэтхэнэми гукынэж ящыхъун папщлэ. Ди жагъуэ зрыхъу-

щи, иджыри дызыпэмылгъэщ корона-вирус уз зэрыцалэм и зэранклэ ахэр зыкъомкклэ нэхъ фаджэ мэхъу, зыплъыхъаклуэхэр къызэрамыгъэклуам, зэхъэзхуэхэм клэлъыплъынухэм я бжыгъэр хэпщыкылу зэрагъэмэщлам къыхэкълу. Арщхъэкклэ телевиденэм и лъамалхэри гъунапкъэншэм хуэдэщ икли шэч хэлъкъым абы къит репортажхэм дуней псом дэрэжэгъуэ зэрыщэгъэуэтынум.

Къэрал 91-м икля спортсмен мини 4-м щигъуэ зыхэтыну XXIV Щымахуэ Олимп джэгухэм спорт лъэужыгъуи 7-м и унэтлыныгъэ 15-м мазаем и 20-м пщлондэ медаль комплекту 109-м щризэпеуэнуш. Ди къэралым и щыхъыр ихъумэнуш Урысейм и Олимп Комитетым и гуп къыхэхам. Куэдым зэрэщлэщи, допинг лъухум и зэранклэ къыттралъхъа тэзырым и плалгъэр иджыри иухакъым. Абы къыхэкълу Урысей Федерацэм икляхэм я

хэкум и цлэклэ утыку къыхъэну хуиткъым, я теклуэныгъэхэр шагъэлъаплэкли ди гимныр кърагъэуэнукукъым, къэрал ныпри ялэтынукукъым. А псори Урысейм и Олимп Комитетым и дамыгъэхэмкклэ яхъуэжаш.

Урысей Федерацэм и олимп гупым спортсмен 212-рэ хэтщ (цыхубуэ 103-рэ, цыхухуэу 109-рэ). Ар хэпщыкылу нэхъыбэщ илгъэспллі ипкклэ Пхенчхань кляухэм нэхъэрэ. Псори зэхэту (тренерхэр, дохутырхэр, къулыкъущлэхэр...) Пекин я хэщлэплэ хъуаш ди къэралым щыщ цыху 461-м.

XXIV Щымахуэ Олимп джэгухэм хэтыну спортсменхэм я бжыгъэкклэ дыдейхэр къызыпиклуэтар Америкэм и Штат Зэгъэтхэрэщ. Абыхэм цыху 223-рэ Пекин яшаш.

Китайм и къалашхъэм дэт Лъэпкъ стадионым Олимпиадэ-2022-р къыщызэуахым Урысейм и Олимп Комитетым

и ныпыр ялыгъыну хуагъэфрэщаш щымахуэ зэпеуэм и спорт лъэужыгъуэ нэхъыщхъэу къалыгъэ хоккеймкклэ ди къэралым и гуп къыхэхам и капитан Шипачёв Вадимрэ лъэрыжэкклэ къызэдэжэм хэтыну Фаткулинэ Ольгэрэ. Ар дэтхэнэ зыри зыщлэхъуэпс щыыхышхуэщ.

Дауи, дауэдапщэм кърихъэллэщ Дунейпсо Олимп Комитетым, къэрал шхъэхуэхэм я лъыщхъэ куэд. Китайм и лъащхъэ Цзыпъин Си дэщыгъуу абыхэм яхэтэщ Урысей Федерацэм и Президент Путин Владимири.

Гуфлэгъуэкклэ дыгъуасэ къызылуаха XXIV Щымахуэ Олимп джэгухэр яхуэгурлыну дыщогугъ ди къэралым икляхэм. Зэхъэзхуэхэр зэрэклукымыр ди спортсменхэм я ехълэныгъэхэмрэ ятеуха тхыгъэхэр «Адыгэ псалгъэ» газетым и къыкклэлыклуэ къыдэклыгъуэхэм тетынуш.

ГушцIэгъумрэ цIыхугъэмрэ унэ яхуэуф

Иджыблагъэ зи унэр мафIэм иса Гъуэгуну-кыуэхэ я унагъуэм ахъшэкIэ ядэлэпыкыуаш КъБР-м и Iэташхъэ КIуэкIуэ Казбеки. Абы жиIаш Къэбэрдей-Балъкъэрым ис лъэпкъхэр гузэвэгъуэ хэуам зыщIагъакъуэу ижъ-ижыж лъандэрэ кызырекIуэкIыр. Псыгуэнсу къуажэм дэс Гъуэгунукууэхэ зыпэщIэхуа гугъуехыр кызыэранэкIын папщIэ къуажэдэсхэр зэрадэлэпыкыур, республикэм исхэри лъэныкыуэкIэ кызыэранэкIын жиIаш КIуэкIуэм. Хэ-гъэгу унафэщIым кыхиIгъэщаш къуажэдэсхэр зэхыбауэ яхуэ унэщIэм шхьэкIэ КъБР-м и Правительством и гъэтIылыгъэ фондым щыщ сом мин 500 зэрыратыр.

ГЪУЭГУНОКЪУЭХЭ я унэр цIыхубэм я нэлэ щIэту яхуэ жыпIэмэ, ушыуэнукъым. Псыгуэнсу къуажэм Инстаграмым щIэ напэIуэцIым махуэ къэс кралъхъэ ар здынагъэсамрэ цIыхухэм ахъшэу кралъхъэ.

Гъуэгунукууэ Рудик къытепсыха гуауэр хъэлъэ-ми, ар щызыгъэлсынщIэ цIыху гумашцIэхэр куэдэу къыкыуэуаш. Абы и къуэ нэхъыжыр илъэсрэ

ныкыуэрэ ипэ машинэ зэжъэхуэм хэкиуэдаш, и ныбжыр илъэс 21-рэ фIэкла мыхъуу. А гуауэр зыхуэмыгъэва анэм лышх узыфэр къеуалIэри, иллыкIаш. Иджыпсту Рудик и къуэ нэхъыщIэм и гъусэу псэууэ арати, унэм мафIэ кыщIэнэри, исащ. Мылкъуи, унэлъашIи, нэгъуэщIэ зыри къахуэнакыым унагъуэм.

Къуажэм зы цIыхуи кыдэнакыым а гуауэр зыхэзымыщIа. ЗанщIэу гуп зэрыгъэхъури, ахъшэ зэхалъхъэу щIадзаш, интернетым кыихута хыбарым республикэм щыщ цIыхубзхэри сомкIэ хэуаш. Правительством хухиха ахъшэм нэмыщIэ, цIыхубэм картэм ирагъэхэ ахъшэр сом мин 700-м щIагъуаш, псэуалъапхъэхэмкIэ зыщIагъакъуэ, гуапэ лейращи, щыыхъу ящIауэ къуажэдэсым зэблэкIыу унэр зэтра-лъхъэ. Техникэки кырукии пщIэншэу Iуэху-тхьэбзэ зыщIэхэр куэд мэхъури, щымахуэ цIыIэм емылгытауэ, блынхэр псынщIэу дра-гъэкIуей. ЦIыхугъэ щыжаIэжыр мыпхуэдэ гу-лытэр арагъэнщ.

НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэ.

Урысей Федерацим и сенатор - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и лыкIуэ Ульбашев М.М. 2021 гъэм и бжыыхъэ сессиим илэжым теухуа хыбарым и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым унафэ ещI:

Урысей Федерацим и сенатор - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и лыкIуэ Ульбашев М.М. 2021 гъэм и бжыыхъэ сессиим илэжым теухуа хыбарыр къэлытэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и УнафэщI **ЕГОРОВЭ Татьянаэ**

Налшык къалэ
2022 гъэм мазаем и 27-м
№450-П-П

Зыгъэпсэхугъуэхэм къыпащэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ОРВИ-мрэ коронавир-ус узыфэ зэрыцIалэмрэ зыпкырытхэм я бжыгъэм зэ-рыщыхъуэм кыыхэкIыу, курыт школхэм щеджэхэм я зы-гъэпсэхугъуэхэр мазаем и 13 пщIондэ ягъэлэпхъуаш. КъБР-м Коронавирусым пэщIэтынымкIэ и оперативнэ штабым ечэнджэщэ нэужь республикэм егъэджэныгъэмкIэ, щIэ-ныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министр Езауэ Ан-зор апхуэдэ унафэм Iэ щIадзаш махуэкум.

ЗЫГЪЭПСЭХУГЪУЭХЭМ кыпызыщэнур 1-8-нэ, 10-нэ класс-хэм щеджэ сабийхэрщ. 9-нэ, 11-нэ классхэм щIэс ныбжы-щIэхэр еджапIэм кIуэнущ.

КъБР-м ЕгъэджэныгъэмкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министерствэм и нэлэм щIэт колледжхэми (лицейхэми), щIэныгъэ гуэдзэн щрагъэгъуэт IуэхуцIапIэхэми ныбжыщIэхэр абыхэм емыкIуалIэу зэрырагъаджэу щытам адэки къыпащэнущ. Апхуэдэу зыгъэпсэхугъуэ лъэхъэнэр екIуэкIыу, еджапIуэхэр куэдэу щызэхыхъэ Iуэхугъуэхэр ирагъэ-кIуэкIынкыым.

Фигу къэдгъэкIыжынщи, КъБР-м и Оперативнэ штабым кыыхилъхъэри, ОРВИ-мрэ коронавир-ус узыфэ зэрыцIалэм-рэ егъэджэныгъэ IуэхуцIапIэхэм зыщрамыгъуэубгъун мурад-кIэ, еджапIуэхэр щышылэм и 26-м щегъэжьауэ мазаем и 6 пщIондэ загъэпсэхуну яутIыпщэуэ щыташ.

ЩХЪЭЩЭМЫЩI Изэ.

МурадыфIхэр яIэу

Къэбэрдей-Балъкъэрыр хабжаш ди къэралым и щы-налъэхэм ящыщ псэупIэ нэхъыбэ щаухуэхэм.

УРЫСЕЙ Федерацим зэрыщыту къэттэнщи, цIыхухэр зыщIэтысхъэжыфын унэщIэу кыщыуэнэхуэм я бжыгъэм е нэгъуэщIу жытIэмэ, псэупIэщIэм и метр зэбгъуээнатIэу кыщашцIахуфынум иужьрей илъэситхум къриубыдэу проценти 10-кIэ щыхъуаш. Къэбэрдей-Балъкъэрым ар процент 20-м щыщIагъуаш.

ПсэупIэщIэу кыщыуэнэхум я бжыгъэр процент 20-м щыщхъэдэхаш Смоленск, Саратов, Челябинск, Псков, Курган областхэм, республикэхэу Мордовиемрэ Марий Элымрэ.

ИщIагъэлIхэм кызыэралъытэмкIэ, зи гугъу тщIы щыналъэ-хэм апхуэдэ ехъулIэныгъэ яIэ щIэхъуар хъэрычэт мащIэмрэ курытымрэ защIэгъэкъуэнымкIэ къэрал программэхэр зэры-щашцIагъуаш.

Къэбэрдей-Балъкъэрым ухуэныгъэщIэхэм кыщыхъуэ-нымкIэ шхъэпэщ хъэблэщIэхэр кыщыуэнэхуэм гъуэгухэр щегъэ-фIэкIуэным хуэгъэзауэ 2021 гъэм яубзыхуа лэжыгъэр зэрыщыкIуатэр.

ЛУЦЭ Сулытан.

Тхыль тыгъэ щIыным и махуэ

«Урысейм и гугъапIэ» урысейпсо цIыхубз жылагъуэ зэгухъэныгъэм и къудамэу Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэм Налшык къалэ дэхэмрэ щыналъэм щып-сэхэмрэ ягу къэгъэкIыж мазаем и 14-р Тхыльыр тыгъэ щIыным и махуэу Урысейм зэрыщыщытыр.

«УРЫСЕЙМ И ГУГЪАПИЭ» зэгухъэныгъэм хэтхэм иужьрей илъэситIым я нэлэ тетщ ХьэтIо-хъушцокъуэм и жыг хадэм ит тхыль дэлъ-хъэпIэм. Зэгухъэныгъэм жыджэру хэтхэм тхыль дэлъхъэпIэр мазэ къэс зэ къа-гъэщIэрэщIэж, тхыльыщIэхэр дагъэуэв. Ахэр уней библиотекэхэм, жылагъуэ зэгухъэ-ныгъэхэм я тхыль гъэтIылыгъэхэм, папа-щIэхэм я тхыль фондхэм кыыхокI. Псом хуэмыдэу мы Iуэхум жану хэтщ Iэмалын-шэу зыхуеину хъэпшыпхэмкIэ, щыгъынхэм-кIэ, сабийхэмрэ жыы хъуахэмрэ зэракIэ-лъыIэбэ IэмэпсымэхэмкIэ цIыху хуэмыщIа-хэм ядэлэпыкыу «ГумашцIэхэр» жылагъуэ зэ-гухъэныгъэр.

Кыщыхъуэ щыIэщ хуэмеижэу цIыхухэм хыфIадзэж, том бжыгъэ куэд хъу художест-веннэ тхыльхэр дэлъхъэпIэм кыщытралъхъэ.

«Дэ тхыльхэр къегъэлыным, абы хуэса-кынухэм, пщIэ хуэзыщыIынухэм яIэры-гъэхъэныр къалэн зыщытщIыжаш, - желэ цIыхубз зэгухъэныгъэм и унафэщI Черновэ Алэнэ. - Уней гъэтIылыгъэхэм кыыхаха тхыль къабзэхэр Iэмал зэриIэклэ къуажэхэм дэт библиотекэхэм ядот е ар зыхуей хуэзэу зезыхъэну цIыхухэм тыгъэ яхудошI. Мыб-

деж кыщыхэгъэщын хуейщ, зи гугъу сщIы тхыль дэлъхъэпIэм хуэдэхэр къалэм кыи-дэгъэуэвэныр «Тхыльыр фIыуэ зылыагъухэм я зэгухъэныгъэм» и унафэщI Шинкарёвэ Наталье и жэрдэму зэрыщытыр. ПхъэнкIий идзыпIэхэм деж зэкIуэщIыпхуэу щыль тхыль къабзэхэр кыщытIэщыыхъэ щыIэщ. Ахэр зэрахъа тхыльхэр зыщэхэм ядот, кыщIэклэмкIи къуажэ библиотекэхэр зыхуэныкыуэ газетхэмрэ журналхэмрэ Iэ щIадзыну ятыдогуашэ. Жагъуэми, тхыльхэр щыыхфIадзэж мымащIэу кыыхо-кI. Дэтхэнэ зы тхыльыри тфIэпсэклэуэдш, ар тхъуэмэну дыхушцокъуэ».

«Урысейм и гугъапIэ» урысейпсо цIыхубз зэгухъэныгъэм налшыкдэхэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэхухэмрэ Тхыльыр тыгъэ щIыным и махуэр зыгъэлъапIэхэм яыхъэну, зыхуэмеиж е тIуащIэ-щашцIэу яIэ тхыльхэр ХьэтIохъушцокъуэм и жыг хадэм ит е Къэбэр-дей уэрамым тет дэлъхъэпIэхэм къахыныу кыыхуреджэ.

«ЩремыщIэ зы цIыхуи тхыльыфI, ирыреджэ хэти акъылрэ гупсысэрэ зыхэлъ тхыгъэхэм. Iуэхур езыгъэкIуэкIэхэм я деж тхыльхэр къефхъэлIэ хъуноуш мазаем и 14-м сыхъэт 11-м ирихьэлIэу. Ди гуапэу сит хуэдэ тхыльыри кыфIытхынууш икIи ди дэлъ-хъэпIэхэм кытетлхъэнууш. ФызыщIэупщIэн щыIэмэ, мы телефонымкIэ зыкытпыфщIи хъуноуш: 89688377507», - жалэ кызыгъэпэ-щакIуэхэм.

ШУРДЫМ Динэ.

Урысейм ЩIэныгъэхэмкIэ и академиим и Къэбэрдей-Балъкъэр щIэныгъэ центрым Гу-манитар къэхутэныгъэмкIэ и институтым и лэжыакIуэхэм гушIыхъэ ящыхъуаш IуэхуцIапIэм и щIэныгъэлI телъыджэ, цIыху гъуэздэжэ, иджырей тхыдэмкIэ къудамэм и щIэныгъэ лэжыакIуэ нэхъыжы **Къармэ Iэмырбий Хьэзрэт** и къуэр дунейм зэрехыжар икIи абы и Iыхылыхэмрэ благъэхэмрэ яхуогузавэ.

Журналист ІэщІагъэр ялэу зэзыгъэгъуэта

«Шырыкъущыым ищІ ва къэр зэлэщ хъунукъым, пщадфІэм игъажъэ щІакхъуэри ІэфІ хъунукъым, а лэжъыгъэхэм абыхэм я псэм шыщ Іыхъэ хамылъхэмэ. Ар хъэкъщ. Апхуэдэщ журналист ІэщІагъэри: узытетхыкъ сыт хуэдэ Іуэхугъуэри узыхуэзэ цІыхухэм я гурыль-гурыщІэхэри псэкІэ зыхэпщІэу, уи къалэмыпэм къыпыкІ тхыгъэм уэ пщыщ Іыхъэ цІыкІу нэхъ мыхъуми зэрыхэлъыр нэрылгъагуу шытын хуейщ. ИтІанэщ уи лэжъыгъэр нэщІыса шыхъунур», - апхуэдэ гупсысэхэр и гъуэгугъэлагуэу псэуащ, и ІэщІагъэми пэрытащ Белгъэррокъуэ Евгений ШутІэ и пхъур (1932 - 2015).

«КъБАСССР-м щэнхабзэмкІэ щІыхъ зилэ и лэжъакІуэ» цІэ лъапІэр зыхуагъэфэща, Урысей Федерациэм и Журналистхэм я зэгухъэныгъэм хэта, зэфІэкІышхуэ зыбгъэдэлъа адыгэ бзылхугъэт ар. Белгъэррокъуэ Евгениеш ди республикэм шыпсэхуэм ящыщ журналист ІэщІагъэм ялэу хуеджар. Ломоносовым и цІэр зэрихъуэ Москва дэт къэрал университетым журналистикэмкІэ и факультетыр 1955 гъэм къиухат ди лъэпкъэгъуэ пщадэ цІыкІум.

Белгъэррокъуэ Евгений Къэбэрдей-Балъкъэр автоном областым хыхъэ Белоглинкэ къуажэм 1932 гъэм мазаем и 4-м къыщадхуащ. Абы и сабиигъуэмрэ балигъ хъугъуэ ныбжъымрэ ирихъэлащ ди къэралым и тхыдэм мыхъэншхуэ щызила Іуэхугъуэхэм: советхэр зи лъабжъэ псэукІэщІэр ухуэнри, 1941 - 1945 гъэхэм екІуэкІа Хэку зауэшхуэри, а лыгъей илъэсхэм къакІэлъыкІуа зэман хъэлъэхэри и нэгу щІэкІащ Женя хъыджэбз цІыкІум. Куэдым ящІэ а лъэхъэнэхэм япыщІауэ щыта гугъуехъэмрэ шыщІэныгъэхэмрэ. Сабий гупсысэр а псоми зэтрамыхуу, гъащІэмрэ цІыхумрэ фІыуэ илгъагуу къэхъуащ Евгений. Езым жилэжу зэрыщытамкІэ, шхынрэ щыгъынкІэ псори зэхуэдэу гугъу ехъами, абыхэм я унагъуэм ис нэхъыжъхэм быныр зэи цагъэщІахъым я гулгытэрэ лъагъуныгъэрэ. «СощІэж, - игу къыгъэкІыжырт Евгений, - нанэ и гъусэу абгъуэм къитхырт абы и кІапхыным из джэдыкІэ. Ахэр тхуигъавэрт анэшхуэми, тхуикъэбзыным хунэдмыгъэс жыхуалэм хуэдэу, сабийхэм тфІлээфІыпсу тшхырт. Ди дежкІэ нэхъыщхъэр ерыскыратэкъым - анэшхуэм къытхуилэ лъагъуныгъэ щІэншэмрэ хуабагъ инымрэт. Абы и Іэм къыліщІэкІа сыт хуэдэ шхынри тфІлээфІыпст псоми. Насып бзийт ди дежкІэ нанэ... А псори къыщызгурыуар иужькІэщ, лъагъуныгъэшхуэ къызыбгъэдэкІа а бзылхугъэ гуапэм пэлэщІэ сыхъуа нэужьщ».

Я жылэм дэт школым шыщаджа илъэсхэм Евгение нэхъыбэу дахъэхырт урысыбзэмрэ литературэмрэ, тхыдэмрэ хамэ къэралыбзэхэмрэ. Еджэным зигури зи псэри хуэпабгъэ пщадэ

цІыкІум курыт школыр къиуха нэужь, къэралым и шыхъэрым и щІэныгъэм шыхигъэхуэну Іэмал къыхукъуэкІащ. 1950 гъэм ар лъэпощхъэпоуншэу щІэтІысхъащ Москва дэт къэрал университетым филологиемкІэ и факультетым, урысыбзэмрэ литературэмрэ нэхъ кууэ хуеджэну и мураду.

1952 гъэм МКЪУ-м къыщызэлъахуэ щадатщ журналистикэмкІэ факультет. Абы лъабжъэ хуэхъуащ 1947 гъэ лъандэрэ а университетым щылэжъа апхуэдэ къудамэр. Я еджэным факультетым щыпашэну хуагъэлъэгъуауэ щытащ филологие къудамэм и студент нэхъыфІхэм. И насып къыхыри, абыхэм яхъуащ «фІырэ» «фІы дыдэу» еджэ адыгэ пщадэ Белгъэррокъуэ Евгений. Бзэм и зэхэлъыкІэм нэхъуейншэу щыгъуазэ зыхуэзыщІ, еджэным гурэ псэкІэ дихъэха пщадэм дежкІэ ар ехъулІэныгъэщІэт. ФІхъэлэмэту абы зэуэ «зыщІигъэмбрыуащ» факультетым щыщІахъэжъа Іуэхугъуэ псоми. ИпэкІэ зэи шымылауэ, абы къыщызэлъахат ІэнатІэщІэхэр: совет печатным и тхыдэмкІэ, теориерэ практикэмкІэ, урыс журналистикэмрэ литературэмрэ я тхыдэхэмкІэ, редакцэ-издательствэ ІуэхумкІэ, урысыбзэм и стилистикэмкІэ, хамэ къэралхэм я печатымрэ литературэмкІэ кафедрэхэр, нэгъуэщІэхэри. Псы хуэлІа къэкІыгъэм псылагъэр зэрызыщІфым хуэдэт адыгэ пщадэм щІэныгъэ зэрызригъэгъуэт щІыкІэр. Игури и псэри ІэщІагъэщІэм хуэзлуехуауэ, ар едалуэрт лъэпкъ тхыдэм зи цІэр къыхэна еджэгъэшхуэхуэ Худяков Евгений, Ухалов Ефим, Вдовиченкэ Василий, Западнов Александр, Былинский Константин, Засурский Ясен сымэ я лекцэ купщІафІэхэм, семинар хъэлэмэтхэм. Еджэным къыщызэлъахуэ зэманым Белгъэррокъуэр жыджэру хэтащ университетым щекІуэкІ жылагуэ гъащІэми.

1955 гъэм Белгъэррокъуэ Евгение ехъулІэныгъэкІэ къиухащ МКЪУ-р. Адыгэ хъыджэбзыр яхъуащ а илъэсым журфаком хабзэу цагъэувауэ щыта Іуэху дахэм - еджэныр

къэзыух ныбжъыщІэхэр ІэщІагъэм хэшэныр Москва и Утыку Плъыжъым Іэтауэ щегъэ-кІуэкІыным - ялэу хэтахэм. Белгъэррокъуэм пхиша лъагуэ махуэм иужькІэ, илъэс зэхуэмыдэхэм, ирикІуар ди республикэм шыщ цІыху 20-щ. АтІэми, Белгъэррокъуэ Евгениет а Іуэхум псыпэ дахэ, угъурлы хуэхъуар. Абы иужь кІэщІу Іувахэм ящыщ журналист цІэрылуэхуэ АфІэунэ Рае, Мэлбахуэ Елбэрд, Хъэлышх Иннэ, БжэныкІэ Мухъэб, Мэшыкыуэ Тэзал, Бештокыуэ Хъэбас, Ащнокыуэ Фозэ сымэ, нэгъуэщІэхэри. МКЪУ-м журналистикэмкІэ и факультетым и егъэджакІуэ щыпкъэхэм щІэныгъэ зрагъэгъуэта, ахэр унэтІакІуэрэ гъуэгугъэлагуэрэ зыхуэхъуа гупым яхэтаткъым, номи аращ, зи ІэщІагъэм хуэмыліжы, гъащІэм увылІэ екІу щызымыубыда. Апхуэдэт япэ адыгэ журналисткэ Белгъэррокъуэри.

Щалъхуа щІыналгъэм къыгъэзэжа нэужь, Евгение лэжъэн шыщІидзаш «Советская молодежь» республикэ газетым. ЩІэныгъэ куу зыбгъэдэлъ лэжъакІуэм «бэуэ-кІэщІэ» иригъэгъуэтыжат абы и къыдэкІыгуэхэм. Бгъэдэлъ гумызагъагъымкІэ, зыхыщІэ жэуапІыныгъэмкІэ адреихэм къахэщ журналист ныб-

жыщІэр куэдым хунэсырт, цІыху хъэлэмэтхэм, Іуэхугъуэ гъэщІэгъуэнхэм ятеухуа тхыгъэхэр и Іэдакыэ къыщІэкІыу. Зи ІэщІагъэмкІэ зэфІэкІышхуэ зыбгъэдэлъу гу зылъата Белгъэррокъуэр куэд дэмыкІыу ирагъэблэгъащ «Кабардино-Балкарская правда» газетым икІи абы и къудамэ нэхъыщхъэхэм ящыщ зым и унафэщІ ящІащ. Ди республикэм щекІуэкІа жылагуэ, политикэ Іуэхугъуэхэм ящыщ куэдым газетым и щІэджыкІакІуэхэр хъэлэмэту, езым и еплъыкІэ илэжу щыгъуазэ хуищІащ Белгъэррокъуэм. 1967 гъэм абы Москва къыщыуащ КПСС-м и ЦК-м епха Парт школ нэхъыщхъэри.

ИужькІэ ар куэдрэ шылащ «Горянка» газетми. Абы и зыужыныгъэми хэлъхъэныгъэшхуэ хуищІащ. И тхыгъэхэм хэт дэтхэнэ псалъэри зи гум пхызыгъэкІыу лэжъэхэм ящыщ Евгение. Абы къыдэлэжъахэм зэрыжалэжымкІэ, Іэдэбагъ зыхэлъ цІыху зэлІэзэрытым нэхугъэ гуэр къыпкърыкІырт, абыкІи дихъэхырт псалъэгъуэ зыхуэхуэ дэтхэнэри. Зэи зыми зэхихакыым а бзылхугъэ щыпкъэм и макъ илэтауэ псалъэу, итІани уздеплъым гурылуэгъуэт Іуэхум хуилэ шытыкІэр, абыкІэ илэ гупсысэр. «Газетым щылэжъэныр си дежкІэ гурыфІыгуэ къызэзытхэм ящыщ, - жилэрт абы, и ІэщІагъэм тепсэлъыхуэ. - Ар лэжъапІэ ІэнатІэ къудейкъым, атІэ езы гъащІэм ухуэзыгъасэщ. Абы сызэрыщыла илъэс 40-м щІегъум цІыху дапщэм сахуэзэми, дэтхэнэми и гъащІэм хэта гуфІэгъуэхэри гуауэхэри сэри псэкІэ зыхэсщІащ. Узыхуэзэ цІыхум игури уи псэри хуэзлуехуэ, абы гурыль-гурыщІэхэр уэри зыхэпщІэу, и ехъулІэныгъэхэм езым хуэдэу ушыгуфІыкІыу, зи гугъуэ къыпхуищІыж гуауэхэри уэри зыхэпщІэу - апхуэдэу зэрылэжъэн хуейр журналист нэсыр. НэгъуэщІу хъумэ, ар уи дежкІэ лэжъыгъэ гъуэщІэ къудейуэ аращ». Апхуэдэ щапхъэщ, Іуэху зехъэкІэщ Белгъэррокъуэ Евгений далэзгуар зэман кІыхъкІэ къыдэлэжъахэм журналистикэм къыхыхагъащІэ щІэблэми. Аращ ар

куэдым я егъэджакІуэу, унэтІакІуэу номи къыщІалъытэр.

Иужьрей илъэсхэм Белгъэррокъуэм гулгытэшхуэ хуищІащ театр критикэм. А Іуэхум хуэщІа курс щхъэхуэхэр къиухри, ди къэралым и щыплэ куэдым шылащ, абыхэм къыщызэрагъэпэщ щэнхабзэ, гъуазджэ зэхыхъэхэм хэту. Ар зыхуэза театр режиссёр, критик цІэрылуэхэм ящыщ Товстоногов Георгий, Захаров Марк, Свободин Александр, Крымовэ Наталье, нэгъуэщІэхэри. Абыхэм ди лъэпкъ литературэмрэ гъуазджэмрэ я лэжъакІуэ цІэрылуэ куэдми ятетхыхъащ Евгений, и еплъыкІэ къызэрымыкІуэхэр къыгъэлъагуэу. Псом хуэмыдэу хъэлэмэтт икІи ди лъахэгъуэ куэдым щІэщыгъуэ ящыхъуауэ щытащ Евгений ІутІыж Борис, Тхъэгъэзит Зубер сымэ, нэгъуэщІ адыгэ тхакІуэхэм я къалэмыпэм къыпкъа тхыгъэхэм яхуитха статья купщІафІэхэр.

Журналист цІэрылуэ, Іэ-кІуэлъакІуэм лэжъыгъэм кърит гукъыдэжым куэдкІэ ебэкІырт унагуэ гъащІэм къыхуихъ дэрэжэгъуэр. И чэ-зур къэсри, и нанэр дуней нэхуу къызыщыхъуу щыта Евгений езыри дыгъэ бзий хуабэ яхуэхуащ и къуэрлъыху цІыкІуэхэм. Езыхэм нанэр фІыуэ ялгъагурт, я псэм хуахуэ. И къуэрлъыхуэм щатепсэлъыхыкІэ, Евгений и нэгум нур гуэр кърихуу хуэжъэрт. Абы жилэрейт: «Анэми анэшхуэми быным, къуэрлъыху-пхъурылхуэхэм хуалэ лъагъуныгъэр зыкІи елгытауэ щытын хуейкъым абыхэм я дахагъми, я зэфІэкІэхэм, я ехъулІэныгъэхэм - сабийр фІыуэ лъагъун хуейщ узэри-лэм папщІэ. Фи гулгытэрэ лъагъуныгъэрэ щывмыгъащІэ щІэблэр».

КъыбгъэдэкІ апхуэдэ хуабагъэрэ гурыщІэ къабзэкІэ бынми, абыхэм къащІэхъуа щІэблэми, къыдэлэжъахэм, зы-цІыхуу щытахэм яхуэупсэф цІыхут Белгъэррокъуэ Евгение. Аращ абы и фзепл нэхур номи куэдым я гум щІы-лпыр.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

«Илъэсым и проректор» адыгэ бзылхугъэ

Бэрбэч Хьэтлугъэ и цэр зезыхъэ Къэбэрдей-Балъкъэр кьэрал университетым щэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжыгъэмкIэ и проректорым и къалэнхэр зыгъэзэщIэ Хьэшыр Светлана Урысейм и профессор зэхуэс лъагэм и «Щэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжыгъэмкIэ илъэсым и проректор нэхъыфI дьыдэ» лъэпкъпсо саугъэтыр иджыблагъэ кыыхуигъэфэщаш.

«КАВКАЗ ИЩХЪЭРЭ щыналъэ» унэтIыныгъэмкIэ зи лэжыгъэрэ зи зэфIэкIрэ кыыщыхъэ ди лъэпкъэгъу бзылхугъэр щэныгъэ дунейпсо фIыуэ кыыщашIэ, и къэхутэныгъэхэм ди къэралым и мыза-къуэу, щыплIэ жыжьэ куэдми щIэупщIэ щалэщ. «Урысейм и профессор зэхуэс лъагэм» урысейпсо жылагъуэ зэгухъэныгъэр ди къэралым хыжьэ хэгъэгъу 41-м щылажьэ еджаплIэ нэхъыщхъэхэмрэ щэныгъэ центрхэмрэ щылажьэ профессор 500-м я жэрдэмкIэ 2017 гъэм кыызэрагъэпэщашуэ щытащ. НобэкIэ абы хэтIц Урысейм и щыналъэ 80-м щылажьэ университетрэ щэныгъэ институти 170-м я профессор мини 5-м щIыгу. «Щэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжыгъэмкIэ илъэсым и проректор нэхъыфI дьыдэ» фIыщIэгуапэ саугъэтыр кыыщыхъэр Урысейм и профессор зэхуэс лъагэм и хасасщхъэр, еджаплIэ нэхъыщхъэхэмрэ щэныгъэ центрхэмрэ я къэхутэныгъэ зэфIэкIыр къэлэтыным, щэныгъэ-техникэ зыужыныгъэм хуэгъэпса проектхэм зегъэужыным хуэунэтIащ.

Химие щэныгъэхэмкIэ доктор, профессор, Къэбэрдей-Балъкъэрим щэныгъэмкIэ щIыхъэ зIэ и лэжыакуэ, КъБР-м Щэныгъэмрэ техникэмкIэ и Къэрал саугъэтым и лауреат Хьэшыр Светлана КъБКЪУ-м щэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжыгъэмкIэ и проректор кыулыкъум илъэсыщым щIыгуауэ пэрытIащ. Абы и жьауэм щIэту университетым кыыщызэрагъэпэщаш зи хуэдэ щымылIэ полимер къабзэхэмрэ аддит технологиэхэмкIэ центр.

Хьэшыр Светлана и къэхутэныгъэхэр ди къэралми хамэ хэгъэгухэм кыыщыдэкI щэныгъэ журнал 300-м щIыгъум кыытехуащ, дунейпсо щэныгъэ пщIы бжыгъэхэм хэлущылу щыхуащ.

Полимер кыызэрыкуэхэмрэ полимер пкыгъуэ зэхэлъэхэмкIэ Хьэшырым иригъэкуэа къэхутэныгъэхэм Урысей Федерациэм и патент 60 ялэщ.

Хьэшыр Светлана и унафэм щIэту цыху 15-м я кандидат лэжыгъэхэр ягъэхъэзырри пхагъэащ. Светлана «Молекула пкыгъуэ хьэлъэхэр» 02.00.06 унэтIыныгъэмкIэ кандидат икIи доктор лэжыгъэхэр щыпхагъэащ КъБКЪУ-м и диссертациэ советым и унафэщIащ. «Урысейм и щэныгъэлI ныбжыщIэхэр» къэралпсо жылагъуэ зэгухъэныгъэм и тхэмадэм и къуэдзэщ, а зэгухъэныгъэм ди щыналъэм щIэ къудамэм и унафэщIащ.

Хьэшырыр КъБР-м и Правительством деж щылэ, ЩэныгъэлI ныбжыщIэхэмрэ IэщIагъэлэхэмрэ я советым и пашэу 2008 гъэм щегъэжьауэ 2018 гъэ пщIондэ щытащ, 2010 - 2013

гъэхэм УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым ФедерациэмкIэ и Советым и щэныгъэ-чэнджэщакIуэ советым хэтIащ, 2004 гъэм щегъэжьауэ 2018 гъэ пщIондэ КъБКЪУ-м и ЩэныгъэлI ныбжыщIэхэм я советым и унафэр зэрихъащ.

2019 гъэм Хьэшыр Светлана КъБКЪУ-м щэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжыгъэмкIэ и проректорым и къалэныр и пщэ кыыдалъхъащ. Абы лъандэрэ университетым и щэныгъэ зэфIэкIэхэм хохъуэ, къэхутэныгъэхэр нэхъ лъэщ хъуэу йо-кIуэащ.

Хьэшырыр проректор Iэна-тIэм зэрыпэрыуэрэ университетым и лэжыакуэхэм традзэ къэхутэныгъэхэм я бжыгъэр зырэ ныкуэащ нэхъыбэхуащ, щэныгъэ лэжыгъэу екуэащым я куэдагъэр мелуан 400-м щIэгъу, патенти 180-рэ зылэ-

рагъэхъащ. А псом, зэрыгурьуэгъуэци, университетым и цIэр жыжьэ егъэлу, зыхыжьэ щэныгъэ хэдэрыхэпллэхэм кыыщыхегъэжаныкI, ирагъэкуэащ кьэпщытэныгъэхэм кыыщыхегъэщ.

Ди университетыр зыхэт дунейпсо гъэлъэгъуэныгъэхэм я бжыгъэми хэхуащ, фIыщIэ саугъэтибгъуи кыыщыхуагъэфэщаш. Апхуэдэу КъБКЪУ-м и къэхутакуэ ныбжыщIэхэм кандидат икIи доктор диссертациэхэм елэжыны, ахэр пхагъэ-кIыны папщIэ тезыгъэгъушхуэ Iэмалхэр нэхъыбэ хуащ. КъБКЪУ-м щэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжыгъэу иригъэкуэащым пыщIа техникэ лэабжыэр зэрыщыту кьэщIэрэщIэжаш, сом мелуани 100-м щIыгу и уасэ IэмэпсымэхэмкIэ кыызэгъэлэщаш хуащ.

Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетымрэ Пётр Езанэм и цIэр зэрихъуэ Санкт-Петербург дэт къэрал политехникэ университетымрэ зэгъусэу 2019 гъэм «Iуащхъэмахуэ» зыфIащ Инжиниринг центрыр кыызэрагъэпэщаш. Илъэсыщым кыриубыдэу центрым хуэзэфIэащ полимер пкыгъуэщIэхэмрэ аддит технологиэхэмрэ епха къэхутэныгъэ проектищым елэжыны. Зыужыныгъэ зыгъэтыну къэхутэныгъэхэмкIэ Фондымрэ «2014 - 2020 гъэхэм щэныгъэмрэ технологиэмрэ зауужыным, унэтIыныгъэ щхъэхуэхэмкIэ къэхутэныгъэхэр егъэкуэащым теухуауэ» къэрал программэмрэ япкъ иткIэ элэжьа а проектхэр хуэдэ лэжыгъэхэм я нэхъыфIу къалытауэ щытащ.

КъБКЪУ-р 2021 гъэм «Гъа-

щIэм теухуа щэныгъэ» («Life Sciences») унэтIыныгъэмкIэ ялэ дьыдэ дерс рейтингхэм, «Туллатех» дунейпсо щэныгъэ-егъэджэныгъэ центрым иригъэкуэащ лэжыгъэхэм, «Производствэм щызекIуэ иджырей технологиешIэхэр» щэныгъэ-технологие жэрдэмщIакуэхэм я гупым хыжьащ, «Водород технологием и Iэхэлъахэхэр» дунейпсо консорциумым и щIэныуатэм хэтIащ.

«Мыпхуэдиз ехуэлэныгъэ дIэну кыыщIэкIынтэкъым, университетым и унафэщI Алъгуд Юрэ щэныгъэм хуищI гылытэр лэжыгъэм, техникэ унэтIыныгъэхэм зауужыным къару ирихьэлIуэ щымытамэ», - желэ Хьэшыр Светлана.

Урысейм и профессор зэхуэс лъагэм «Щэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжыгъэмкIэ илъэсым и проректор нэхъыфI дьыдэ» саугъэтым епха зэлущэр мазаем и 8-м ирагъэкуэащым, Урысей щэныгъэм и махуэм ирихьэлIуэ. «Щэныгъэхутэ: дыгуасэ, нобэ, пщэдей» зэхуэ-сышхуэм хыжьэу екуэащым гыфIэгъуэ зэлущэр мазаем и 2-м Урысейм егъэджэныгъэмкIэ и академием и унэм щызэхэтыну.

Хьэшыр Светлана кыыхуащIа гулытэр хуэфэщаш. И гуащIэ емыблэжу щэныгъэм хьэлэлэу хуэлажьэ, щIэблэм жану ядэлажьэ, зи зэхэщIыкIымрэ зэфIэкIымрэ жылагъуэмрэ пщэдей ирихьэлIуэ махуэмрэ яхуэзыгъэлажьэ адыгэ бзылхугъэм и Iуэхур нэхъри ефIэкуэну, и цIэр нэхъ жыжьэж Iуну ди гуапэщ.

ШУРДЫМ Динэ.

Узыфэр зыпкърытхэр зэрыгъуэзэн

УФ-м Узыншагъэр хъумэнымкIэ и министерствэм COVID-19-р кызытемыхъэлэщашуэ, узыр зэрыпкърытыр кымыщIэу езыхъэкIэхэм папщIэ зэрыгъуэзэ тхылъ кыыдигъэащ. Апхуэдэу абы кыыщыгъэлэгуащ узым зэрыпэщIэт мастер халъхъауэ сымаджэхэм, коронавирусыр къэзыубыда сабийхэм папщIэ чэнджэщхэр.

COVID-19-м зэрыпэщIэт мастер зэрыхалъхъэрэ е абы зэригъэсымаджэрэ мази хэхъэрэ нэхъ мащIэ фIэа дэмыкIауэ узыр зэрапкърытыр тест-кьэпщытэныгъэм кыыгъэлэгуащамэ, ауэ коронавирусыр зэралэмкIэ нэщэнэ лъэпкъи щымылIэмэ, апхуэдэр дохутырым и Iэзэгъуэ хуэныкыуэкъым. Ар цыхум яхъмыхъуэ унэм щIэсын хуейуэ аращ, IэнатIэ Iутмэ, зэрымылэжьэ-фымкIэ тхылъ кьратыну. И температурэр жэщ-махуэм кыриубыдэу зэ кьипщыпхъэщ.

ОРВИ-м и нэщэнэхэр фIлэмэ е ПЦР-тестым узыр фпкърыту кыыгъэлэгуащамэ, дохутырхэм фыкыхураджэ унэм фыщIэсын. Хуей хъумэ, фызырсымаджэм и щыхъэт тхылъыр зэвгъэлэщ, унагъуэм щыщхэр фымыщIэлэн хуэдэу, пэш щхъэхуэ фыщIэс, щIэх-щIэхуэрэ абы жыы къабзэ щIэвгъахуэ, псы куэду фефэ, фи температурэр кьэфпщ, Iэмал зэрIэкIэ жэщ-махуэм кыриубыдэу щэ нэхърэ мынэхъ мащIэрэ кьэфпщытэ лым кислороду хэтыр зыхуэдызыр.

ПалъэкIэ узыр фщхъэщызы хушхуэхэм фефэ хъунуш, ауэ фэр-фэру антибиотикхэр зэвмыхъэлIэ. Цыхубз уэндэгъухэр дохутырым и чэнджэщым ткIыуэ тетын хуейш.

Сымаджэ хъуар, и узыншагъэкIэ зытешыныхъ гупым хабжэмэ, медицинэ лэжыакуэхэм кыыгъэлэгуащамэ абы

игъуэтын хуей Iэзэгъуэр зыхуэдэр.

Фи щытыкIэр нэхъыкIэ хъумэ, Iэмал имыIуэ поликлиникэм е зыуэ щыт «122» центрым фыпсалъэ, абы цылэ медицинэ лэжыакуэхэм фщIэну теухуауэ чэнджэщ кыыватынуш.

БауэащIа фыхъуамэ, жыр фхури-мыкыуэм, фи бгъэр уэмэ, фи лым кислороду хэтыр процент 94-95-м нэхърэ нэхъ мащIэмэ - «103» IэнатIэм фыпсалъэ, «Дэлэпыкыуэгъу псынщIэр» кьевджэ.

Сабийр сымаджэ хъуамэ, зэрыгуауэ тхылъым тегъэчыныхъауэ кыыгъэщ, ОРВИ-м и нэщэнэ гуэр иIуэ кыызэрыфхутэу, фэ езым вгъэхъужыну фыхъыту занщIуэ дохутыр кьевджэн зэрыхуейр, и щытыкIэр нэхъ хьэлэ хъуамэ, «103» IэнатIэм фызырпсалъаппхэр.

Температурэр 38-рэ хъумэ е нэхъ лъагэмэ, пщтырыгъэр зыгъэащхъэ хушхуэ фефэ. Абы щыгуэми кыыгъэщ, дохутырым и чэнджэщ хэмыту антибиотик зэвмыхъэлIэн.

Узыншагъэм теухуауэ цыхуэхэм сыт хуэдэ упщIэ ялэми, зыуэ щыт «122» центрым псалъэну кыыхураджэ.

УФ-м Узыншагъэр хъумэнымкIэ и министрствэм цыхуэхэм захуегъазэ медицинэ нэкулулпхуэхэр къагъэсэбэпыну, я Iэхэр сабынкIэ щIэх-щIэхуэрэ ятхъэщIыну, антисептикIэ ягъэкъэбзэну, апхуэдэу, зэрыхуэащ, цыхуэ куэд щызэхыжьэ щыпллэхэм пэлэщIэ защIыну, Iэмалыншэу гуп яхыхъамэ, метррэ ныкыуэрэ - метритI нэхърэ нэхъ гъунэгъу зызы-хуамыщIыну.

КыыщынэмыщIауэ, медицинэм и лэжыакуэхэм фыгу къагъэкIыж коронавирус узыфэм зэрыпэщIэт вакцинэр Iэмал имыIуэ зэрыыхегъэлъхъапхъэр, и чэзур къэсмэ, ар аргуэру зыхегъэлу зэрыхуейр.

Къэбэрдей-Балъкъэрим щолажьэ COVID-19 узыфэр пкърыту гурыщхуэ зыхуэзыщыжахэмрэ ОРВИ-м и нэщэнэхэр зIэхэмрэ я щытыкIэр кыыщыпщытэ икIи щелэзэ амбулаторэ центрхэр.

А медицинэ IуэхуащIаплэхэм сымаджэхэм кыыщоплэ, терапевтым, педиатрым я чэнджэщхэр кыыщрат, КТ, ЭКГ къэхутэныгъэхэм япкъ иткIэ экспрестест кьэпщытэныгъэр щашI.

Хуей хъумэ, амбулаторэ центрым и лэжыакуэхэм хуатхынуш зэрызагъэхуэжыну хушхуэхэр, жэщ-махуэ имыIуэ медицинэ кIэлъыпллыныгъэ хуэныкыуэхэр сымаджэщым ягъэгъуэлъынуш, щыпсэу щыпллэм щылажьэ участковэ дохутырым и деж лейуэ тримыгъазэуи.

Центрхэр пщэдджыжьым сыхъэти 8-м кыыщыщIэдэуэ пщыхъэщхэм 8 хъуху мэлажьэ, зыгъэпсэхуэу ямыIуэ. Абы ушыкIуэащ паспортыр (сабийхэм - кыызэралъхуам и щыхъэт тхылъыр), ОМС полисыр, СНИЛС-р пIыгын хуейш.

ЗэрызапщIэну телефон номерхэр:

Зыуэ щыт «122» номерыр
Налшык дэт къалэ клиникэ сымаджэщ №1-м - 8(8662) 93-01-57
Налшык дэт къалэ клиникэ сымаджэщ №2-м - 8(928) 075-34-56
Бахъсэн къалэм дэт район сымаджэщым - 8(928) 693-44-54

Щыналъэхэм зэдай, узыфэ ззым-лIэужыгъуэхэр зыпкърытхэм щелэзэ сымаджэщым и къудамэу Анзорей къуажэм щыIэм - 8(996) 330-35-20

Проходнэ къалэм дэт район сымаджэщым - 8(902) 492-89-20

Нарткъалэ дэт, Щыналъэхэм зэдай, узыфэ ззым-лIэужыгъуэхэр зыпкърытхэм щелэзэ сымаджэщым - 8(86635) 4-37-55

Республикэ сабий клиникэ сымаджэщым 8(8662) 93-01-19

Зыгъэхъэзырар щхъэщэмыщIэ Изэщ.

Сом мелуан 437,4-рэ текIуэдэнущ

2022 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрим и къуажыбгъум километр 16,7-рэ зи кIыхъагъ автомобиль зекIуапIэхэр кыыщыгъэщIэрэщIэжынуш.

ПСОРИ зэхэту километри 10 зи кIыхъагъ гъуэгухэр зэрагъэпэщыжынуш КъБР-м Мэкъумэш хозыствэмкIэ и министрствэм и нэлэ щIэту. Iуэхум и тегъэщIаплэщ «Къуажэ щыналъэхэм зегъэужыны» къэрал программэр.

Зи гугъу тщы унэтIыныгъэмкIэ лэжыгъэхэр шрагъэжэнуш Лэскэн щыналъэм и къуажытIым, Шэджем районым и жылыщым, Май, Тэрч, Шэрэдж, Iуащхъэмахуэ щыналъэхэм хыжьэ автомобиль зекIуапIэхэм ящыщу зырызым.

Гъуэгухэр зэгъэлэщыжыным псо-ри зэхэту сом мелуан 437,4-рэ текIуэдэнущ. Абы щыщу сом мелуан 430,7-р федеральнэ, сом мелуани 4,4-р республикэ бюджетхэм кыы-хэжынуш. КыыщынэмыщIауэ, зи гугъу тщы лэжыгъэм хьэрычэты-щIэхэм я мыльку халъхъэнуш.

БЭРАУ Бышэ.

Зеклуэ хьуэжьухэмрэ шы хуэлухуэщлэхэмрэ

Адыгэхэр дуней псом дыкызыра-щлэ хьуэжьуэфыгьуэщ «Нартхэр» лы-хьужь эпосымрэ Адыгэ хабзэмрэ. Ди бзэм и дахагъэ псори зыхэлъ а къэ-гъэщыгьэхэрэщ ди щлэжым ублапэ хуэжьур, ди щэнхабзэм къыгъэ-хуэаплэу игьуэтыр.

ЗЭХЭПХЫНУЩ «Нобэр къыздэсым нарт тхыдэжьхэри къэхута, Адыгэ хаб-зэри нэсу зэпкърыха хуэакъым», жалэу. Зы цыхум и гъащлэр къанэ щымылэу пхуэтхын? Апхуэдэщ ахэри. Ущыхуеин щхьэусыгьуэ къыкыуэклрэ жэуап абы-хэм я деж къыщыплъыхуэмэщ эпосым и теплэныр къыщытеплэтыкыфынури, Адыгэ Хабзэм и зы ныбз къыщыплэты-фынури. Лъэпкъым къыдэгъуэгурыкыуэ хабзэхэм ящыщ лухуэжьуэ зыбжанэ къатщтэу тхыгъэ щхьэхуэжур етщлэкину ди гугъэщ, «Адыгэ псалъэ» газетым еджэхэм я лъэлуклэ. Апхуэдэщ, псалъэм папщлэ, хуэжьухьхэр. Адыгэм шым ирит лъаплэныгъэр хабзэмрэ бзэмрэ къызэрыхэщымккэ еджэжээн ди гу-гъэщ.

Шыр ижь лъандэрэ адыгэм къыдо-гъуэгурыкыуэ. Шым пщлэрэ гулгытэу хуищлар нэрылъягъуэ тщещлэ абы ехьэлэ лъэпкъ щлэныгъуэ ди деж къэсам. Шы хуэлухуэщлэ зэхуэмыдэ куэд ущрохьэллэ адыгэ луэрыуатэм. Абы и дэтхэнэ зы лъэпкъыгъуэри къапщтэмэ, я нэхъ ма-щлэу шым и флагым, и луцагъым теу-хуауэ зыгуэр жызымылэ къыхэкын-къым. Гушэм хэлъ ктуэрылхуэ щлалэ цыкылуэ щыщлэупсклэ, нанэм зэчыр макъамэккэ игъэдахуэрэ къылуэщ гу-щэкъу уэрэдэм хилъхьэр ар шууей зеклэлъыкыуэ зэрыхуэнурат:

**Жей, си псэ, жей, си щлалэ,
Жей, си щлалэ нэху,
Нэхушыр уи щыпэежэщ,
Гъуэгу жыжэжэр зыпэллэ,
Си шу хьыжэ ябгэ,
Уи псэ закъуэр мастэпэбдзи,
Пхуантэдэлъу пхузохьумэри,
Тхьэм уэ цыкылуэ укыхьуми.**

«Адыгэщрэ адыгэллэрэ», - желэ пса-лъэжыкым. Ахэр зэхуэмыщхьэпэмэ, лы-гъэр дэнэ къыкылы, лыгъэщлэплэри дэнэ къыпхын? Хьэтлохьушыкыуей Ипщэ (Зейкыуэ) щыщ, илъясищэм нэбла-гъэккэ псэуа Унэж Хьэбибэ зыгуэр еупщыгъат: «Лыри и нэпс щымыкытэу щигъэлабгъуэр пщлэрэ?» - жиуэри. И жэуапри хьэзырт: «Щэ кудейт зэры-плэагъуэр ар: и анэр лэуэ къалэту да-хын ипэ кыхуэу, и щауэгъуэ щлалэ къепцыжамэ, шыр флэклэуэу игъуэ-тыжынккэ и гугъэр кыуэдамэ». Абы адэккэ къыпищат: «Лыи гуфлэгуэ нэп-си илэщ, ар щигъэлабгъуэр пщлэрэ? Зы фочышэ иригъэкынт кыуэ къызэры-хуэлъхуам щхьэккэ, адрейуэ, иш и пщэ зришэкынт, шыщлэ зэригъуэтам па-щлэ».

Гъэщлэгуээнращи, адыгэм цыыхуэу нэпсрэ шы нэпсрэ зэхуэгъадэ, нэхъ гуащлэр хуэжьухьэпэмэ. Адыгэ дадэт «Адыгэллэр дэнэ шылэ?» - жалэу щеп-упщым, - «Адыгэшыр дэщылэм шы-лэщ», - жиуэу жэуап зытыжар. «Адыгэ-шыр дэнэ шылэ?» шыжалэм, - «Адыгэ-лыр дэщылэм шылэщ», - жиуэгъат.

Апхуэдэ гъэсепэтхыдэ гъэщлэгуээн куэд ущрохьэллэ лъэпкъ луэрыуатэм. Ахэр псори щлэныгъэ ирокъу, лъэхьэнэ кыыхьэм кърыкыуа ди лъэпкъ и лъэужь дэтхэнэри къэклэуэнхэм, щлэблэм зэрадэгъуэша акъылрэ гупсысэщ.

Сыт хуэдэ луэхуми и пежэр хуэжьухь, жэлэ. Ди псалъэмакытэр зытеууар адыгэ хуэжьухьэмрэ шы хуэлухуэщлэ хабзэхэмрэщ: аитлур зэрызэхэщы-хьарш, зэрызэпэджэжырт, зэрызэды-зеклуэрт.

Ижыккэ шыр зыхуагыгъри зыхуа-гъасэри зеклуэт. Шым фэрэ флагъуу бгъэдэлъыр къзылгытэу щытар жы-лагуэрт. Жылэм и напэр къыдэзы-къуэзылхьэж хуэжьуэщлэгуэ куэдэм ящыщт шым къызыкыуихыну зэфлэкри.

Арагъэнт сабий къалъхуам иращлэки да-уэдапщэхэм хуэдэхэр, е абыхэм еплъыт хьунухэр, шымы щлэращлэкир. Шым зы дуней къытехьэгуэ илэщ, апхуэдэ дыдэу зы дуней текыжыкыи илэщ. Сабий хуэлухуэщлэхэм шым ейр къызэрыщхьэ-щыкылар аращи, мыбы зэрагъэунэху хаб-зэ куэди хэлъщ. Ар зыхуэунэтлар зеклуэщ къэгъэхьунрат. Шым и щыпэдэщ-щыпэшэс дауэдапщэхэм щегъэжыуэ зеклуэ гъуэгу теувэхунккэ луэхуу ещлэклам хуэжьуу телуараш дэри зеклуэ хуэжьу-ккэ дызэджэр.

Адыгэ пщы-уэркъхэр хуабжыу ерыщу пылэщ зеклуэщ къэгъэхьуным. Абыхэм ящыщ дэтхэнэми шым къыхагъэща хьэл-щэныр я шы лъэпкъ нэщэнэу ягъэувыжурэ нобэ дызыщыгъуазэ шы лъэпкъыгъуэ гъэщлэгуээнхэр дунейм къытехьэгуэеу щытащ: шолэхуэ, бэлэтокъуэ, чэрэчанэ, трамэ, къундет, жырыщты, есэней, абыкыу, бечкъан, хьэгъундокъуэ, н.к. Шым халхьэфа флагэ псори хэлъылыу шыхьум, зы цлэ къытлауа шы лъэпкъыгъуэ дунейм къызэрыщацыхуар, зэрыхэлъуар адыгэ-шуу. И шым и пщлэр адыгэм зэрилыгъа щлэныгъэр къуэпсыбэщ, лъэныкыуэ куэд къызэщлэуыдэ. Абыхэм ящыщ зы луэхуэгуэщ дэ зы хьэщ дилэбэнури.

Шыщлэр дунейм къыщытехьа махуэм и япэ жэщым ягъэпскырт, зэрагъэпсклэ-ри нэху зытемыщхьа псыккэ. И флалъ-плым деж щрагъажьэрти, шыпщэ щла-гъымккэ къаклуэу, шы нэпкъым къы-деклуэклрэ шы сокум къехьыу, абы адэккэ шы тхыцлэмрэ ныбэмрэ къы-хыхьэу псыккэ зэщлэгуэжэрт. Псыр къебгъэжэжыныр ягъэдахэртэкъым; хьыдан щабэр псыф ящлэрти, абыккэ телъэщыкыуэри ягъэпскырт. Шыккэр ятхьэщлэртэкъым. Шыщлэр зейр хуэ-хуэрт:

**Ялыхь, зы гуащлэр ин!
Мы къытхьэуа псэушхьэр
Унагъуэми лъэпкъми
угурлы тхуэщлэ,**

**И лъэр жанрэ быдэу,
И гъуэгур кыхьэрэ бгъуэуэ,
Лыуэ шэсынумккэ махуэу,
Гъуэгуу икыунумккэ нахуэу,
И шыпэр здэгъэзам хьэрыр шыбэу,
Батэр игъэшу,
«Зышрэ зы шууейккэ
къэмыланджэжэщ!» къыхужалэу,
Зэхуэщхьэпэу,
Зэрымыгъэклэуэ
Я дуней лыхьэр егъэхь!**

Нэхьыжьхэм зэрыжэпэмккэ, шыпэм мэкъушыхьэ щабэккэ телуэтыхуэ щытащ, и шыпэ къытехьэлъэпкъым, жалэрти.

Шыр къыщытехьа жэщым унагъуэм тхьэлъэу мащлэу щыщлэрт. Мыбдеж ккэщлэу къыхэдгъэщмэ тфлэгуэуэщ: тхьэлъэлушхуэ жызылэм, тхьэлъэлу цыкылуэ псалъэр щыщлэгуэуэ щылэщ. Адыгэбзэ къабзэккэ жыплэунэмэ, «тхьэлъэлу мащлэу» жылэклэращ захуэр, сыту жыплэмэ тегъэщлэпэ ищлэрт къе-щлэклэ луэхуэм я мащлэгуэращ, хэт цыхуэ щхьэ бжыгъэракъым. Ди пса-лъэм адэккэ къыпыдошэри, шыщлэ къалъхуам и цлэклэ унагъуэ кыуэцлэым щалэт тхьэлъэлуитым языхэщ ар. Адыгэр зэтауэ щыта мэкъумэщ, лэщ гъэхьун хуэлухуэщлэхэм телуа дауэда-пщэхэр зэраублэу щыта унагъуэ тхьэлъэлухэм къазэрыщхьэщыккэ цылэ-къым мыри. Ауэ къыхэгъэщын хуей луэхуэгуэ зы-тлуэ хэлъщи, абыхэм даблэкынкыым.

Шыщлэр зыхуагъэфашэуэ щытащ уна-гъуэм исмэ, абы япэщыккэ зрагъэ-гъэпскырт. Абы иужьккэ лэдакъэбжэ хуэдиз хьун башым къешэккэ хьыданым жьэгу мафлэм и кыуэуасэм щыщ и лэклэ абы щрагъэщлэуэрти, иужьккэ ар шы натлэмрэшытхыцлэмрэщрагъэжэуэжырт. Абы зэреджэр, дэ зэрызэхэтхэмккэ, нэтемыгъахуэ тхыгъэщ. Нэтемыгъахуэр шыщлэм щытращлэр дунейм къызэ-рытехьэрэ махуэи ирикыуа нэужьщ. Уна-гъуэм исхэм флэклэ хамэ къыхьэллэр-къым абы. Шы гъэхьуныр лэщлэгуэ

зыхуэжыуа лъэпкъхэм унейуэ зэрахьэу щытащ апхуэдэ нэтемыгъахуэ тхы-гъэхэр. Хьэтлохьушыкыуей Ипщэ щыщ Щоджэнхэ я лъэпкъым шыщлэм тра-щлэу щыта нэтемыгъахуэ тхыгъэм и теплэм къытехьауэ «хьэгъэджэгу бжыхь» жалэу щытащ. Сыт хуэдэ ит-хьэккэ-щыхуэклэ илэт абы - иджыккэ тхуэжэжэпэпэпэм.

Щапхьэ къэтхьар нэгъуэщлэ зы луэху-гуэ етпхыну дыхуейт. Дунейм къытехьа сабийр гушэм хапхэху нэ лей трагъа-плэртэкъым. Арагъэнт гушэхэлхэ щалэ махуэм зыщлэрамыгъэлэтыщэри, зи ныбжэ хэлъуэта гъунэгъу цыхуэбз зы-плытху нэхьэрэ нэхьыбэ къыщлэрамы-гъэблагъэри. Гушэпэ зыхуащлэ сабийр хьыдан жэрүмэм кыуэцлэлыхьэн ипэ кыихуэу, гушэхэлхэ тын жалэрти, хэти дзыгъуэ джанэ, хэти гушэ щхьэнтэтэлъ, хэти гушэгурыгъ кърахьэллэрт. Абы иужьккэ хьыдан жэрүмэм сабийр кыуэцлэлыхьэрти, гушэм хапхэрт. «Фэм и щабэр мэхьуэщ, махуэ еянэм хоккэ» жалэуэ. А гушэхэлхэ махуэрат нэтемы-гъахуэр сабийм тепщлэ хьуну къыща-лэтытэу щытар.

Щабэ дыдэу, сакыуэрэ натлэкум хуэзуу кыуэуасэр щахуэрт. Гъэщлэ-гуээнракъэ, тецлэклэхэр зэтэхуэркъым. Хэти лэпхуамбэшхуэм и щабэр щхьэ-кум хуэгъэзауэ кыуэуасэплэр хуэклыхь-хуэклыхуэ трещлэ, хэти, а лэпхуам-бэшхуэ дьдэр натлэкум хуэгъазэри, кыуэуэ теплэу илэу трещлэ, хэти зы-гъэлабгъуэ лэпхуамбэмккэ кыуэуэнтэу трещлэ, хэти лэпхуамбэ жьаккэмккэ къыхэщ кудейуэ хуэрейшхуэ трещлэ. Уегупсыс хьунут щхьэж зэрыхуэи-жыкыуэ хуэдэуэ нэтемыгъахуэр зэрыт-рищлэр жыплэу. Арщхьэккэ нанэхэм жалэу зэхэпхынут: «нанэ мыгъуэр лъа-луэу щытащ си лъабзэрэ нэтемыгъа-хуэрэ фымыгъэклэуэ, кхыккэ, абы фыккэлыплэ» жалэу. Мыбдеж къыщы-хуэри, шыщлэм тращлэу тхыгъэри зы гупсысэм и лэужыуэ къэплэтытэ хьуну тфлэу. Абы иджыри къоккэ лъэпкъ щэн яхуэжыуауэ куэдэм нэтемыгъахуэ тхыпхьэхэр щхьэжыуэ зэрыщытар.

Нэтемыгъахуэр шым тращлэу уна-гъуэр жьэгуэм къекуэуэллэжа нэужьщ абы и щыхьккэ лэнэ щагъэувыр. Жьэгуэм и пашхьэ унагъуэм и нэхьыкыым и гупэр егъазэ, тхьэлъэлу шхыну ягъэхьэзыра ху мэжаджэм щыщ бзыгъэуэ лэ ижыккэ къе-щтэри мэхьуахуэу. Абы зэреджэр шым и нэтемыгъахуэ хуэжьухь:

**Ди Тхьэ, Тхьэшхуэ,
Куэдыр зы гуащлэ,
Псэушхьэ зы щхьэ дгъэлаплэр
Къэгъэхуэ шолэхуу,
И щхьэр игъэккыу,
И ккэр игъэпщу,
И лъэр псынщлэу,
Кыуэрыкыуэныфлу,
И жэр хэмыщлэу,
Щыщлэгуэ имылуэ,
Кыуэмыгъапщэ нэ жагъуэ,
Хуэщлэу пэлэщлэу нэ бзаджэм,
И махуэр хуэщлэуэ,
И дунейр щлэщыгъуэ зэпыту,
Фылуэ трауэр къехьуллэу щыгъэлэ!**

Хуэжыуэм иужь мэжаджэ бзыгъэм щыщ зы дзэкъэгъуэ хегъэщлэ, абы щыщ лыхьы адрей щытхэм зылуагъахуэ. Лъаб-жэуэ зилэ теплэгуэуэщ мыр: мэжаджэм щыщ дзэкъэгъуэ зылуагъэхуэныр сыт хуэдэ дауэдапщэу лэнэми хабзэу хэлъащ. Абы куэд трагъэхьащ, куэди тепсэ-лэтыкыуэуэ.

Шым и цлэклэу етлэуанэу унагъуэр жьэгу пашхьэм къыщыщызэхуэсынуыр шыр зеклуэщ хуэрэ зеклуэр къыщыхуагъэфаш-щэм дежщ.

Шым ныбжыиц илэщ, жалэ. Мащлэу дытепсэлъыкыныщи, жытлэнт, зы гугъу тщлэры ныбжыиц къызэралтытэ илэс бжыгъэр арауэ зэрыщымытыр. Шы ныбжыиц кърагъэккыи ккэлыплэлыгъуэ зэблэклэуэ. Шыщлэр гъэрит ирикыуу къэзылхьамрэ зеймрэ я нэлэ тетщ. Ар япэ ныбжыиц. Гъэритым щегъэжыуэу гъэрих хуэхунккэ шыр зеймрэ абы и гъэсакыуэмрэ я нэлэ тетщ. Ар етлэуанэ ныбжыиц. Гъэрихым щегъэжыуэу адэккэ кыуэр - шыр зеймрэ езы шымыр къызэ-хуонэжри - ещанэ ныбжыиц. Шым зыщи-ужьри мыбы щыгъуэуэ: «шым гъэри-блым зеублэри, гъэрибгъум зеубгъуэ», - желэ адыгэ псалъэжыиц.

(Кыккэлыкыуэнуу).

**ТАБЫЩ Мурат,
«Адыгэ псалъэ» газетым
и щлэныгъэ обозреватель.**

Ди лъэпкъэгъухэр

Адыггэу укъалъхуныр насыпщ

Гур здэклэуэм клуэфыр лыфш, жиаш пасэрей адыгэм. Лыфым кышчымынэу, абы насып кызэры-дэклэуэри, гупсэхугуэрэ берычэтрэ кызэрыпэклэуэри шынэрылгэгуш Тркум кышчалъхуа, зи адэжъ шынальэм кэклэуэжэуэ тыншу шыпсэу Къейтыкыуэ Мухэрэм и гъашцэм. Хэхэсыныр зи натлэ хуа адыгэ мелуанхэм ящышт Мухэрэм. И натлэ кыритхар арами, Тхэм фыуэ ильэгъуахэм я бжыгэм хэтти, хэкужым унагъуэ шыцъуажыну, и щхэуэ луэху шыцъуажыну, лажьэу-шхэуэ и гъашцэр шрихэклыну кыыхуэупсэжаш.

АТІЭМИ, адэжъ шынальэм кызырыкыуэжэ гъуэгур тыншу икыи кышчы шытауэ пхужылуэныкым. Ныбжыкыи шлалэ дыдэу кыгъэзэжыну мурад ишцлами, а палъэр кэмысу кызышэ-жэжэа щхэуэсыгъуэшхуэ илаш.

Езыр 1965 гэм Тркум и кыу-хьэплэ лъэныкыуэм шылэ Эске-шехир кыалэм кышчалъхуаш. А лъэхээнэм абы дэс адыгэ-хэм я насып кыыхуэуэ кыалытэрт Эскешехир кызэры-щалъхуар, сыт шхэкыи жып-лэмэ, адыгэ нэхъыбэ зыдэс кыалэу Тркум итхэм яэт. Адыгэ кыуажэхэм шыпсэуа уна-гъуэхэм я шлалэм кызышэклар яшцэжэу, я анэдэлъхубээр ялу-рылыуэ кыэхурт. Шыпцэр пхы-дзэми, уи лъэпкъ хуэгъуэфы-гъуэхэр шыпхуэмжыфырты, я гур ягъэфырт ди лъэпкъэ-гъуэхэм. Абы и лъэныкыуэ кыи я луэхур нэхъ гугъут кыалэдэхэм. Нэгъуэщлэ лъэпкъхэм укыахуэ-рейхуэ уи быныр адыгэбзэкыи псалъэу, хабзэм тету гбъэсэныр гугъут. Гугъум кышчымынэу, ар зэрыпхуээфлэмыкыиным и шыцъуэуэ шалъхэуэ куэд кып-хуэхъынуш, хамэщлэ нэс умылэ-бэм... Итлани, укызылхуар хэкупсэ, лъэпкъыпсэу шытмэ, уэри абыхэм ещхэ уохуэж. Мухэрэм и адэ-анэм шлал-липллрэ зы хыдъжэбээр ялэт, я анэшхуэр я жъантлэм дэсти, езыхэм я адыгэ дуней ялэжэу кыэхурт.

Абы шыгъуэм дила берычэ-тымрэ унагъуэм ила хабзэмрэ зыхуэбгъадэ хуэн шылэктым. Иджыри кыздэсми, срихьэ-лактым, - игу кыгъэкыиж Къейтыкыуэм. - Етлуанэрауэ, Алыхым и фышцлэу кызо-лэйтэ сыкызышэкыи лъэп-кыым урибыну ушытыныр, адыгэу укыалъхуныр. Насып гъашцэр кызэрысхуэупсам я нэхъышхэр араш. Ар кышчы-гурылэр балигъ хуэуа нэужь-кыи, адрей лъэпкъхэм уахэ-рэ, зэбгъапщэу укышчыхуэм дэжш.

Укышчалъхуами ушаплами емылгытауэ, адыгэу кыуэ-цылэмэ, адыгэ цыхуэ нэс уэ-рыхуэр хыкыуэ уи флэщ ещлэф Мухэрэм. Эскешехир кыалэм дэс тыркухэр и дэжэ-гуэгъуу кыэхуэ шлалэ цыкыум зы махуи шыгъупщакыым езыр зэрыадыгэр. Апхуэдэу кыагъ-хуэуаш ар и адэ-анэм.

«Си кыуэш нэхъыбэ дыдэмрэ си шыпхуэмрэ адыгэбээр фы-уэ яшцэрт. Дэ, нэхъышцэхэр, тыркубзэм нэхъ дыхуэшэрыуэт. Илъэси 5 - 6 ди ныбжыуэ уэра-мым дыдъжэуу дышцэдэтым, ди ныбжыгъуэхэм дарешхытэкыым дэ. Ди адэ-анэм кыекыумрэ кыемыкыумрэ, хабзэмрэ абы кыемызгъымрэ махуэ кыэс жыхуалэм хуэдэу кыитхуепсэ-лэыхырт, абы дызэрыте-тыным иужь дитт. Ауэ шыцъуэ-кыи, ди ныбжыгъуэхэм сыт яшцлэми хурт, а псори кыи-хуадэрт. Мис ар кыидгурылэр-тэкыым абы шыгъуэм. Ауэ зы псалъэ закъуэм - «уэ уадыгэщ» жыхуиуэм - дыкыи гъуэуылэрт.

Сэ сытым дэжи жызола, бзэракыым нэхъышхэр! Нэхъышхэр гураш! Алыхым апхуэдэу, апхуэдэу шхэуэ, апхуэдэу гупсысэ кыидитати, адыгэу дыкызытэтенэфаш, ди анэдэлъ-хубээр зэдгъэщлэфаш, дызы-хэт тыркухэм ядэтлэагъу хаб-зэм дытэхакыым, дэ езым ди дуней тетикыи дилэжаш сыт шыгъуэи - дыдъжэуу уэрамым дышцэдэти, дылажыуэ балигъ-хэм дащыхэтти.

Ди адэр губыгъэт, бын гъэ-сэнныгъэмкыи ткийт. Фэры-щыгъэ илтэкыым ди уна-гъуэм. Абы дигъэттысырти, ды-кызышэкыи лъэпкъыи зыхуэ-дэм кыитхуепсэлэыхырт. Хуэнуэрэ мыхуэнуэрэ кыид-гуригъалэуэрт. Дыпсэхуэуэ фы-шцлэ хуэтшынуш абы кыид-бгъэдилхэа псом шхэкыи.

Школым кыуэн шыцлэщлэ дэи зэхэщыкыи зэфлуэваклат. Абы ушыцлэтышхэжкыи, япэу еджакыуэхэр кышчызэхуэсы-жым дэж, зы кыыхуэджэныгъэ

жалэрт: «Сэ сытыркуш, Тркум сыхуэпэжш!». Сэ фыуэ се-дъжэрт, нэхъ жыдъжэхэм са-шыщт, еджаплэм си кыалэн псори фыуэ шыгъэзэщлэрт. Ауэ а кыыхуэджэныгъэр жы-лэну си гум зэи кыысхуида-кыым. Ар кыэспэлэтын хуейуэ си чээр кыышчысэм, «сэ ап-хуэдэу жыслэнукуым, сэ сы-тыркукуым», - жыслэри псалъэ-макы кыэслэтауэ шыташ. Си адэр ираджат школым, ауэ ар си телъхэуэ дыкыэкыуэжаш. Иужькыи, тыркур апхуэдэу шыкыйым дэж, сэ сигуэи «сэ сышэрдъжэщ» жыслэ зэпытт. Тркум сышыпсэхуэ тырку ныбжыгъуэ силакыым зэи. Адыгэрт си гысэхэри, си ны-бжыгъуэхэри, сызыдэлажыэхэри.

1974 - 1979 гъэхэм хэкум кыа-кыуэ-кыуэуэр нэхъыбэ хуэуэ, тхылъ, журналхэр нахырт. Хэ-кум шыцъуэбархэр, дыдэджэ-нухэр кыитырыхыэ хуэри, ды-кызышэкыи лъэпкъым худилэ пщлэрт, зэхэщыкыи нэхъри бэгъуаш.

Хасэм кыуэн шлэздэщ, илъэс 14-м сити, ансамблым сыхы-хаш. Пасэу лажыгъэмси сы-пэрыхаш, иджыпсту зи ужь-сит хырычэт луэхур абы шы-гъуэм езгъэжыш. Ухуэныгъэ луэхуэхэм сышышхыам махуэ-м тыркухэм пщлэклэ сахуэла-жыэрт, жэщым адыгэхэм, аб-хэвэхэм я унэхэр пщлэнушэу яхуэсэхэрт. Адыгэ шлалэ гупыфлэ дызэныбжыгъэути, ды-зэгурылэуаш, ахышэ кыэдлэ-жыи зэхэтлэхуэу, хэкум ды-зэрыкыуэжын автобус кыэтщэхуэу гъуэгу дыкытеуэжыну. Абы шыгъуэм, 1991 гэм, си кыуэш нэхъыбэ дыдэр кыэкыуэжэуэ шыпсэурт мыбы. Икыи адэжъ шынальэми дышыпсэхуэу, дышылэжыфэу зэрышчытыр кыыжылэуэр сытригъэгуш-хуэуэ сыкыыхуэлэрт.

Лъэпкъым, хэкум и пащхэуэ шылэ кыалэныр игъэзашцэу, и анэдэлъхубзэмкыи псалъэу, и лъэпкъэгъуэхэм яхэуэ, хабээр зэрихэуэ тыншу Тркум ис пэт-

ми, Мухэрэм игури и псэри дэщылэр Къэбэрдейрт. Хамэ шынальэм кышчылэжы ахы-шэми, ухуакыуэ лъэрызэхэуэм кыыхуашцлэ пщлэми, бзэкли, кыэ-рал хабзэкли хэзэгъэми, ар а шыпцэм зымы шчылыгъэкыым, и хэкужыи кыеджэрти.

Уэ хуэбгъэфашэми, Тхэм зэ-рыхуэну хуэдэу ещлэ. Къейты-кыуэм луэхуу илэр зэпылгытш, зыдэлажыэхэми зэгурылэуэ-ныгъэ яришчылылэри, и адэжъ хэку кышчыгъэзэжыну палъэр иубзыхуаш. Аршхэкыи, гъа-щлэм арат и хабээр, зыри зы-пэмыплэа насыпшагъэр абхэзэхэм кыажыэхуэуаш. Кур-жы-абхэзэуэ зыуэр кышчышхэуэ пшышхэуэ кыитеуауэ жыплэ хуэнуш ар хэкум кыэ-кыуэж гъуэгуэм. А жэщым кыы-зэщыгъэуэлаш и лэгуэблэ-гъэм адыгэрэ абхэзу исыр. Гъунапкъэр кызытэпщылын шхэкыи дэфтэрхэр зэри-гъэпэщын хуейти, зытемылуа бжэрэ зыхуэмыза унафэщлэ кыгъэнакыым. Езыми и ныбжыгъуэхэми лъагъуэр яху-хишири, и кыуэш абхэзэхэм я шхэуэитыныгъэм шлэзэнуу шлэзэнуу 1991 гэм Абхэзым кыэкыуэуаш.

Тырку телевиденэм куржы-хэр Абхэзым зэрытеуар кыи-гъэлагъуэуэ кызырыслэагъуэу сыкышчылэташ, - игу кыгъэ-жыкыи абы. - Баларбаши Хасэм дэж зы гуп дышчызэхуэ-заш а жэщ дэжэм. А махуэ-хэм Абхэзым дынэмысыфми, Тркум дэж пэклэхэр кыи-шчыгъэзэжыныуэ дызэгурылэуэ, гъуэгуэхэр, посольствэхэр, абы шыпсэу гуэринхэр дубы-дыну шлалэгъуэлэр дызэры-зэхэрт. Ауэ сыт хуэдэ луэху иужь дихыами, кыитхуа-дакыым, тырку полицэм ди-гъэбуэакыым. Куэд кыеткыуэ-тэклэа махуэхэм. Сытми, Тркум шыпсэу адыгэ-абхэзэуэ шлалэхэр, Сыхуэм шыщы Тркум щеджэхэр, концерт ятыну нэклиа абхэзэ артистхэр гъуэсэ дызэхуэхуэри, шышхэуэлуэ и 24-м Абхэзым дыкыэсаш, зауэм и кыэм нэси дыхэтэш.

Зауэлым и нэгу шлэклэ псор илуэтэж и хабзэкыым. Гузэвэ-гъуэ, гушчылыш, нэхъыгъуэуэ куэд илэгъуэуэ Мухэрэм а лъэхээнэм. И гъуэуэуэ губ-гъуэм и хыа шлалэхэм ящыщ бийи кыауэти, шчылышэжаш. Езыри улэгъэ хылэуэ хуэри, госпиталым шлэлаш. Доху-тырхэри сымаджэщхэри хуэ-хызыртэкыым биешэм кыиуэ шлалэхэм елэзэнуу ягъэхуэжы-нуу. Кыыхуашцлэшхуэ зэрышчы-мылэм гу лэитэри, тхэмахуэ нэхъ дэмыкыи бийи пщлэуэ-жаш Къейтыкыуэр. Иужькыи Санкт-Петербург кыиуэ зы дохутыи шлалэ пщлэуэуэри, и пащхэуэ кышчыуа гранатым и кыутахуэ 27-рэ кыыхахыжауэ

шыташ и шхэуэ. Улэгъэр хылэуэми, Мухэрэм зауэм и кыи хыуэ я гъуэсаш икыи 1992 гэм фокладэм и 30-м пщэд-джыжыым сыхытэи 7.30-м Аб-хэзым и бэракыи Ингур шы-зылэтар араш.

Гъунапкъэхэр зэрыгъэбыдам кыыхэкыи, шлалэхэр занщлэу кыиуэжыфакыым Абхэзэ Республикэм. Къейтыкыуэр Гаг-рэ мазишкыи шыпсэуаш, шы-лэжыаш. Апхуэдэ псэзэпыл-хыплэм ита шлалэм хамэ хэку игъэзэжыфэуэтытэкыым, дауэ ищлэми, и хэкужы кыиуэзэжын хуейти, и цыхуэгъэхэр дэлэпы-кыуэгуэуэ кыыхуэхуэри, ди лъа-хэм кыэкыуэжаш.

Хэкум сыкыэкыуэжэ нэужь, улэгъэшхуэ зэрыстелтым кыи-хэкыи, япэу цыхуэгъэуэ схуэ-хуэхэм ящыщ дохутыи цлэ-рылуэу шыта Былымгуэрт Бо-рис. Абы дэж си кыуэшым сишэри, си луэху шылуэти-наш мыр: операцэм ихыну ахышэм дышчышлэуэуэ, «уэ ди кыуэшхэм я шхэуэитыны-гъэм уи шхэр хэлпхыэнэу ухызыру укыэкыуэуэ, сэ ахышэ абы шхэкыи кыиуэшхуэуэ шхэуэ иу гугъэ?», - жилат. Ауэ си адыгэбээр ныкыуэти, «зы мазэ узот бээр зэбгъэщлэжыну, адыгэбзэкыи укыиуэпсэлээн шлэмыдзауэ, операцэ усщы-нукыым», - жери кыиуэшхуэуэ-ват. Тхылъ куэду седжэрт, Зеи-кыуэ шыщы кыиуэшхуэуэ, а кыалэныр кыиуэзэжыуэуэ-кыым, - игу кыгъэжыкыи Мухэрэм.

Сыт хуэдиз гугъуэуэ ирихэ-лами, лъэпкъыуэуэ луэми кыиуэзэжыуэ Мухэрэм. И узыншагъэри адэж хэкум шыцэфигъуэуэжаш, и тхылъ луэхуэри зэфлигъэклэш, хы-рычэт луэху ин кыиуэшхуэуэуэ, игурэ и шхэрэ зэтэлэу лъэ-быдэклэ хэку гъашцэм хуэвэ-жаш. Тркум шыцэфигъуэуэта лэщлэжэуэ хырычэт луэху-рэ мыбдежи кыиуэшхуэуэуэ, зы махуэ зыгъэпсэхуэуэ имы-лэу мэлажыэ. Нэхъышхыраши, унагъуэ дахэ хуэуэ. Джэр-мэншык шыщ Ллупхэ я пхур шхыгъуэуэуэ кыиуэуэ, пщашцэ-ти зэдагъуэуэуэ. Хыдъжэбэхэм адыгэ пщашцэ нэс кыиуэ-кыи, ехуэлуэныгъэуэуэуэ ялуэуэ еджаплэр кыауэуэ. Зым урысыбзэмкыи ита ЕГЭ-мкыи - балли 100, адрей урысыбзэм-кыи инджылызыбзэмкыи балли 100 кыауэуэ. Ахэр иджыпсту Тркум и университет нэхъыфлэ-хэм шоджэ.

Хамэ хэку ушытхэуэ нэхэрэ, уи хэкужы уысыжмэ зэрынэхы-флым и шыхытш Къейтыкыуэ-хэ я унагъуэр. Псыхэкыуэуэ хуэуэуэуэ Мухэрэм и нэхъышхыэм кыиуэшхуэуэуэ зэ-рагъэсамрэ. А псори гъашцэм дахэу хипщэфаш, нэхъыш-хыраты, езым и гур здэклэуэ и лъэр никусыфери, кыуэпсэуэ бы-дэу адэж лъахэм шыхэкыи-жаш.

НЭЩІЭПЫДЖЭ
Замирэ.

Нобэрэ пщэдэуэ

Мазаем и 5,
щэбэт

♦ Урысейм ягу кышчы-гъэжыкыи зы кыалэн зыгъэзэ-щлэу хэклэуэда дипкурьерхэр (дипломат кыуыкыуэм и пошт-хэр кызышхэкыи).

♦ Лъэпкъхэм я зэныбжыгъ-гъуэм и Урысей университетыр кызызырагъэпэщлэу илъэс 58-рэ ирокыуэ.

♦ 1927 гэм кыалъхуаш Къэбэрдей кырал драмэ театрым илъэс куэдкыи шылэжыа, УФ-м и цыхубэ артист Токыуи Хысен.

♦ 1928 гэм кыалъхуаш журна-лист, КъБР-м щэнхэбзэмкыи шчыхэуэ и лэжыакыуэ Тэрчы-кыуэ Исуф.

Дунейм и шытыкыуэ

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкыи, Налшык уфауэ, кыешх-кыесу шыщытынуш. Махуэм хуабэр градуси 2 - 3, жэщым шылэрт градуси 2 шы-хуэнуш.

Мазаем и 6,
тхэмахуэ

♦ Цыхубэхэм я узыншагъэм зэран хуэхуэ операцэхэр емы-гъэжыкыиным и дунейпсо махуэуэ

♦ 1918 гэм Урысейр григори-

ан махуэгъэпсым зэры-хуэклэуэм теухуа декрет кыи-дэклэуэ.

♦ 1935 гэм «Кабардинка» кырал кыэфакыуэ ансамблым Советхэм я VII съездым и делегатхэм пащлэ Москва и Театр Иным концерт шыташ.

♦ 1923 гэм кыалъхуаш КъБР-м и цыхубэ артисткэ Тэ-мазэ Маржэнэт.

♦ 1938 гэм кыалъхуаш СССР-м узыншагъэр хуэмэ-нымкыи и отличник, КъБР-м и цыхубэ дохутыи Тембот Мух-хэмэд.

♦ 1952 гэм кыалъхуаш хыры-чэтышцлэ, жылагуэуэ лэжыакыуэ Сэбаншы Назми.

♦ 1975 гэм кыалъхуаш адыгэ усакуэ, журналист, дохутыи Пшыуэ Латмир.

Дунейм и шытыкыуэ

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкыи, Налшык уфауэ шыщытынуш. Махуэм хуабэр градуси 3 - 4, жэщым шылэрт 1 градус шыхуэнуш.

Мазаем и 7,
блыщхэуэ

♦ Урысейм цагъэлэпэуэ шчы-махуэ спорт лэуэжыгъуэуэуэ я махуэ

♦ 2014 гэм Сочи кыалэм кышчызылауэуэуэ XXII Шчымахуэ Олимп джэгуэхэр.

♦ 1890 гэм кыалъхуаш КъБР-м

Лъэпкъ лушыгъэ:

Шхэмыж закыуэми джэд хулэуэ егъэнщлэ.

Зыгъэхэзырар
Жыкыиуэуэуэ Маринэуэ.

◆Адыгэ хабзэр зыщIэ, зи щхъэ пщIэ хуэзыщIыж дэтхэнэ цIыхухури мэтэдж цIыхубз кыщыщIыхъэкIэ, кыщыбгъэдыхъэкIэ, щыблэкIкIэ.
◆ЦIыхухуэрэ цIыхубэрэ зэгъусэу щытмэ, щысмэ е гъуэгъу теувэмэ, цIыхухуэм цIыхубзыр и ижырабгъумкIэ егъэув (егъэтIыс), ауэ и гъусэр и щхъэгъусэмэ, здигъэувыпхъэр (здигъэтIысыпхъэр) сэмэгумкIэщ. АбыкIэ къащIэу щытын хуейщ ахэр зэрызэщхъэгъусэр.
◆ЦIыхухуитI зэщыхамэ: «ЩхъэлъащIэм и хъэтыркIэ щывгъэт», - жиIэу цIыхубзым и IэлъэщIыр абыхэм яку дидзамэ, зэзэуэнэу зэпэщIэувахэр зэпикIуэтыжырт.
◆«ЦIыхубз пшэрыхъ хушанэ», - жыхуиIэм кыкIыр цакиуэ е бдзэжъеящэ щыIа цIыхухуэм кыххым щыщ япэ зыхуэзэ цIыхубзым тыгъэ хуищIын хуейуэ жызыIэ щыIэщ, ауэ мыбы кыкIыр абыкIэ зэфIэкIыркыым, атIэ цIыхубзым дэнэ дежи, сыт щыгъуи пщIэ лей зэрыхуэщIыпхъэрщ.

ЩхъэлъащIэм и хъэтыркIэ

◆Нэмысыншэу къалгытэ къыгъафэ хъыджэбзым жъэхуэщIалэр, цIыхубзхэм, сабийхэм яхэту тутын ефэр, псалъэ фIей жызыIэр, чэфу ябгъэдэтыр, абыхэм я пащхъэ щыIкIейуэ итыр.

Былымыл гъэжъа, кIэртIоф щIэлъу

ЛЫ ТХЪЭЩIАР г 5 - 7 ху тыкыр цыкIуэрэ яупщIатэ, шыуаным иралъхъэри, шыгъу тракIутэ, псы щыIэ тIэкиуэ щIакIэри, мафIэ цыкIум тету, шыуаныщхъэр тепIауэ дакыкхъэ 40-кIэ ягъавэ, тхурымбэр къытрахуэрэ. Псыр щIэващIэмэ, тху халъхъэри, мафIэр ин ящIыж. Ар зэлэщIэурэ дакыкхъэ 10 - 12-кIэ ягъажъэ. КIэртIоф укъэбзар лым ещхуэ упщIэтауэ шыуаным иралъхъэри, ныкыуэжъэ хъуху ягъажъэ зэлэщIэурэ. ИтIанэ бжын укъэбзамрэ пхы упщIэтамрэ шыбжий плъыж хэлъу, гъэлыбжъауэ лым халъхъэ. Шыуаным илтым псы щыIэ тIэкиуэ хакIэ, и щхъэр трапIэжри, мафIэ инкIэ зэ къытрагъэ-къуалъэ, итIанэ мафIэр ирашэри, дакыкхъэ 15 хуэдкIэ ягъэбэкхъ. ПIастэ, мэжаджэ е щIакхъуэ и гъусэу пщIыру яш.
Халъхъэхэр (зы цыху Iыхъэ): былымыл лыпщIэу - г 150-рэ, шыгъуу - г 6, псыуэ - г 50, пхы укъэбзауэ - г 30, кIэртIоф укъэбзауэ - г 200, бжыныщхъэ укъэбзауэ - г 40, шыбжий сыр хъэжауэ - узыхуейм хуэдиз.

«Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылъым къытхыжаш.

Мэз пхъэншэ хъурэ?

- ◆ЗэдэмыпсэуитI зэунтIэуркыым.
- ◆Зэз зи бзэгъу телъым IэфI шымылэж къыфIошI.
- ◆Зи бзэм текIуэда куэд кхъэм щIэлъщ.
- ◆Зи щхъэ зыфIэмыдэхэж щыIэккыым.
- ◆Зи Iуэху мыхъунум фэндигъу кIэрыщIащ.
- ◆Зумыхъэри уимыIэри зыщ.
- ◆Зыльэгъуа щыIэмэ, зэхэ-зыха умылъыхуэ.
- ◆Зыри зымыщIэр зэи щыуэркыым.
- ◆ЗыщIэм жиIэркыым, жызыIэм ищIэркыым.
- ◆Ин дыдэхэми надэ къахокI.
- ◆Къапхъэнми имыгъапцIэ иубыдыркыым.
- ◆МазэщIэр куэдрэ блэркыым.
- ◆МафIэншэри гъавэншэри зэлъытащ.
- ◆Мэз пхъэншэ хъурэ?
- ◆Мывэ къуршым мэш тра-сэркыым.

УПЩIЭ: «Ярэби, сыту дахагъэ, IэфIыгъэ, гуапагъэ куэдкIэ дызэхуэупсэфыну къэдгъанэрэ дэ. Щхъэ дигухэр къыжъэдэткъуэ зэпыту дыпсэурэ? Щхъэ дыщы-хуейм дызыхуейм демыдэ-хашIэрэ? Щхъэ кытхуейр кыщытхуейм къыдэмыуб-зэрабзэрэ? Мобы мор сы-тым хуэдэу хуэгъэгъуфIэ-нут!.. Мор мобы сытым хуэдэу насыпфIэ хуэщIы-нут!.. Гуэныхъкхъэ-тIэ апхуэ-диз гупыжыр къыжъэдэпкъуэ зэпыту упсэуныр? ЗыгъэншI жыхуалэм и IэфIыр нэсу къыб-гурымыIуауэ, наплэзыпIэр зи пщIалээ мы гъащIэр блэб-гъэкIыныр?..»
ЖЪУАГ: «Гуэныхът, гуэ-ныхъшхуэт, гупыжхэр гуапа-гъэрэ IэфIыгъэ защIэу зэхэлъу щытамэ. Ауэ гупыжхэм я нэ-хъыбапIэр щхъухъэр псэхъкIэ гъэншIащ. Апхуэдэ гупыжхэм

Гупыжхэр

дэ дыхураджэ щэхуу е нахуэу зыгуэр дгъэпудыну. Ди фIэшэ е гушыIэ мышыум къыхэкIыу зыгуэрым и псэр бэлыхым хэддзэну. Iэщэ бзаджэкIэ е псалъэ гуауэкIэ зыгуэр дукIыну... Гуапагъэрэ IэфIы-гъэкIэ гъэншIа гупыжхэр ири-упIэхуэрэ, игъащIэ лъандэм цыху цыкIум зегъасэ дунейр зыкыутэжыфыну а гупыж шы-нагъуэхэр къыжъэдикуэфу... Аращ мо упщIэм и жэуапыр: Тхъэм дунейр игъэпсащ псори щызэпэшащэу щытын хуейуэ. Зэпэмышачэхэр зэжъэхуэурэ щы з э р ы м ы к ь у т э ж ы н ы м щхъэкIэ, Iэмал хъарзыни къы-гъэщIыжаш: АКЪЫЛЫР».

ИУТЫЖ Борис.

Хъэр зыгъашхэм ейщ

НэгъуэщI лэжъапIэ сыщыIутам си кIуэгъужэгъуу щыта гуэрщ зи гугъу сщIыр. Зи сэ абы сринэт, срипсэт. ХузэфIэкIыххэнумэ, сэр щхъэкIэ имыщIэн щыIэтэккыым.
Иужым нэгъуэщI лэжъапIэ сыщыкIуэм, и щыIб къыс-хуигъэзэжаш - дунейм сытети сытетым.
Иджы абы и нэщ, и псэщ хузэфIэкIри хуищIэнущ икIи хуешIэ си пIэ иувауэ лажъэ, а сэ зэрысщIу щытам хуэдэу ахъшэ тIэкиуэ къезыгъэххэм!
Хъэр зыгъашхэм ейщ.

ПщIэнумэ, щIэ...

Цыхухэм ягу дыхэн, дзыхъ зыхурагъэщIу Iэ ирагъэлэтынэм щхъэкIэ депутатхэр мэву, мор фхуэтщIэнщ, мыдрейр фхуэтщIэнщ, жаIэри. Укытэхэркыым. Абыхэм яхэткыым цыхур ягъэунэнумэ, Iэмал зымыIа, ауэ ягъэунакыым. Сэ соу-кIытэ абыхэм я пIэкIэ: пщIэнумэ, щIэ, умыкIий-умыгуоуэ...
Джэдрэ пэт щыкыакъэр кIэцIа иужыщ!

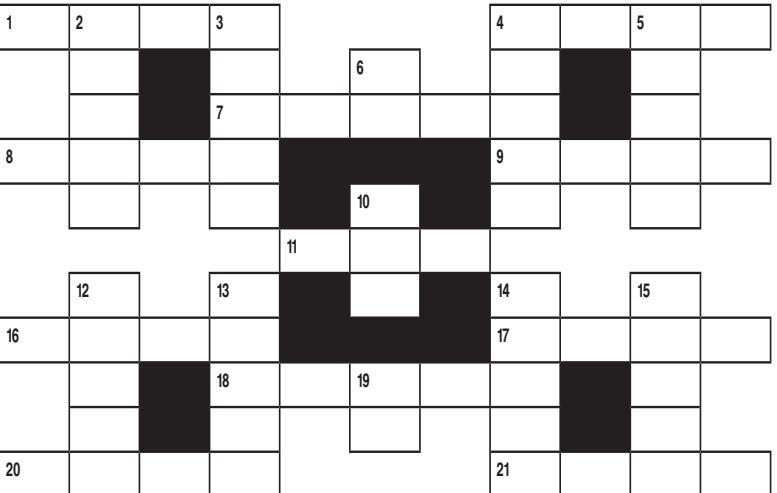
ХЪЭХ Сэфарбий.

ПцIы бупсмэ, уи пэжри я фIэш хъужыркыым

Зы щIалэжэ цыкIу мэлыхуэати, пэнтхым тету къуажэ мэлыр здигъэхуэм, зэшырти, бгыпэм къытеувэри къэджаш:
- Уэлэхы, ди мэлыр дыгъужыым яш! - жиIэри.
Хэт фоч, хэт гуахуэу, шэмэдж къащтэри, хъэблэ лIыр бгым зэрыдэхаш. Зэрыдэхри - дыгъужь лъэпкъи щыIэтэккыым, хъушэм лажъэ яIэтэккыым. Я IэнатIэм пщIэншэу къыпэраша лы къомыр мэлыхуэажэ цыкIум къешхыдащ, къеушиери, щхъэж и Iуэху пэрыувэжаш.
Етуанэ махуэми щIалэжэ цыкIур ещхыркъабзэу къэ-джаш. Лы къомыр зэрыдэхри - аргуэру пцIыт. ЛIыхэр мэлы-хуэу пцIыупсым ешхыдащ, ещхъэфуэри къагъэзэжаш.
Ещанэ махуэм дыгъужь гуп банэм кыхэжри, хъушэм къа-хэлъадэщ аби, мэлыр зэтраукIэу щIадзаш. Iэхуэажэ цыкIур гужъеуэ пэнтхым къытелъадэри къэджаш:
- Маржэ хъужыкхэн, дыгъужь гуп кыхэлъэдауэ къуажэ мэлыр зэтрашхыхъ, фыкызызэрысын! - жиIэри.
АрщхъэкIэ, апхуэдизрэ къагъэпцIа жылэм ар я фIэш хъуа-кыым, и щхъэр къовэ абы, жаIэри. Дыгъужыкхэм къапэрыуэ щымыIэу мэл къомыр зэтраукIащ, зырызи яхэри кIуэжаш.

НАЛО Заур.

Псалъэзэблэдз

ЩыIышылэм и 29-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

- ЕкIуэкIыу:** 1. Бэгъу. 4. Дау. 6. Роналду. 7. ХъэрэмIуащхъэ. 10. Бгъэ. 11. Пэу. 13. Къатхъэнсулыкыу. 15. Берычэт. 17. ЦРУ. 18. ХушIэ.
Къехыу: 1. Бжыхъ. 2. Гур. 3. Зауэм. 4. Ду. 5. УпщIэ. 8. Рабат. 9. Щэуал. 12. ЕнтIыр. 13. Къауц. 14. Къупхъэ. 15. Бу. 16. Тху.

ЕкIуэкIыу: 1. Ди ныбжъэ-гъум ... ищIри, я унэ дригъэблэ-гъащ. 4. Пасэм адыгэ цыхубз-хэм яду щыта тутынылэ, хъуржын цыкIу. 7. Адыгейм и япэ президенту щыта ... Ас-лъэн. 8. Ди гъунэгъу лъэпкъ. 9. Адыгэ тхакIуэ, усакиуэ Мы-сачэ ... 11. Гуэгъушыкыум, къа-зыхуэм я пщэм тет пшэрыпIэ. 16. Iэмбатэ зэрымытым ... ире-гъэуэ. 17. Бжэгъу кIыхъ, къу-рыкыу, и зы кIапэм фIэгъэна-пIэ иIэу. 18. УщIэнэщхъенини узыгъэдыхъэшхыни зыхэлъ Iуэху къэхъугъэ. 20. Зи мылэ-кум тегужъеикIа, егъэлеуэ зэзыгъэзахуэ цыху. 21. Псы Iу-фэ мывалъэ-пшахуалэ.
Къехыу: 2. Жыг зытеуэри мэгурым, ... зытехуэри мэ-гурым. 3. Хэлъэт зиIэ цыху мыщхъэх. 4. Чым и ухъуэншIа-хуэ. 5. Бжъэпэ, лъагапIэ. 6. ... вы бжъакъуэм къокI. 10. Тан-кым ит Iэщэ. 12. Блэм и бзэгъу. 13. Бжэныфэм кыхахэ Iуданэ. 14. Гум щIэщIа шитым я зым ... къыщтащ. 15. Район, псыежэх. 19. Гъавэ къэкIыгъэ.

Зэхэзылъхъар МЫЗ Ахьмэдщ.

Дызэрыгушхуэ къэфаклуэ гуп

УФ-мрэ КъБР-мрэ цыхубэ къэфэхэмкIэ шапхъуэ къыщалгыта, «Урысейм щыых зилэ и ансамбль», республикэсо, урысейпсо, дунейпсо фестивалхэмрэ зэпеуэхэмрэ я лауреат, «Кавказ Ищхъэрэм и вагъуэщIэ» щыыхыцIэр къызыхуагъэфэща, «Урысей Артиадэм» и лауреат, ЩIалэгъуалэмрэ студентхэмрэ я XIX дунейпсо фестивалу 2017 гъэм Сочэ къалэм щеклуэклам хэта, КъБР-м и Правительствэм и щыых тхылгъыр мызэ-мытIуэ зыхуагъэфэща «Нал цыкIуэ» ансамблыр республикэр зэрыгушхуэ къэфаклуэ гуп нэхъыфIхэм ящыщ.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балькъэрым исхэр дызэрыгушхуэ, нэхъыжхэми нэхъыщIэхэми фыуэ тIагъуэ «Нал цыкIуэ» ансамблым Урысейм, республикэм и щэнхабзэм, къэфэ гъуаджэм хуищI хэлъхэныгъэр къэлытэгъуейщ. Артист ныбжьыщIэхэм я къэфэхэмрэ утыку итыкIэмрэ гур хэзыгъахъуэщ. Дауи, ар зи фыгъэр ансамблым и унафэщI Кузшей Аликрэ гупым и гъэсаклуэхэмрэщ.

Къэбэрдей-Балькъэр, Ингуш республикэхэм щэнхабзэмкIэ щыых зилэ я лэжыакуэ, балетмейстер Кузшей Алик «Нал цыкIуэ» ансамблыр 1987 гъэм къызэригъэпэщIащ. Ди къэралми дунейпсо зэпеуэхэми гупыр мызэ-мытIуэ пашэ щыхъуащ, Кавказ Ищхъэрэм и республикэхэм щэнхабзэмкIэ я министрствэхэм я щыых тхылгъэр къыхуагъэфэщащ. Абы зыкытIагъэлъэгъуащ Търкум, Грецием, Израилым, Иорданияем, Словением, Франджым, нэгъуэщI къэралхэми.

Ансамблым и гуп нэхъыщIэр

2011 гъэм къызэрагъэпэщIащ, адэ-анэхэм я лэлуэ. Абы илэситху зи ныбжь сабийхэр йоклуалэ. Къэфэм гу хуэзыщIа цыкIуэхэм я бжыгъэм махуэ къэс къахохъуэ. Зэрыгурылуэ

гъуэщI, абыхэм уадэлэжьэн папщIэ шыIэныгъэ пхэлъын, сабийхэр фыуэ тIагъун хуейщ. Гупым я балетмейстерщ «Нал цыкIуэ» ансамблым илэ-ситху зэрыхъурэ къыщыфэу

щыта Борсэ Русланрэ Мамрэш Наирэрэ.

Гур хагъахъуэ нэхъ цыкIуэ дидэхэмрэ ныбжьыщIэхэмрэ я утыку итыкIэ дахэм. Iэдэбу, зэкIуэ, я бгыр псыгъуэрэ я

пкъыр ухуауэ утыкум ит щIалэхэмрэ хъыджэбэхэмрэ, къэфэ гъуаджэм къыдэкуэу, лэпкъым и щэнхабзэ ху-гъуэфыгъуэхэм, хабзэм, зылыгъыкIэм, дуней тетыкIэм зэрыхачIыкIым гу лъыботэ.

Гупыр щыIащ Геленджик къалэм пэгъунэгъу Кабардинкэ жылэм. Абы щеклуэкла фестивал-зэпеуэм пашэ щыхъуащ «Нал цыкIуэ» ансамблым и къэфаклуэхэр. Нэхъ цыкIуэ дидэхэм ящыщ Мамхэгъ Айдымир къыхуагъэфэщащ зэпеуэм и кубокымрэ щыых тхылгъырэмрэ. Апхуэдэу къэфаклуэ цыкIуэхэр хэтащ Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щынальгъэм и цыхубэ хыбарегъащIэ IэнатIэхэм я етIуанэ зэлущIэшхуэ Ставрополь щеклуэклам. Зэхыхэм хэтхэм щIэщыгъуэ ящыхъуащ сабийхэм я фашэмрэ къэфэмрэ.

Республикэм и щэнхабзэ гъащIэм жыджэру хэт гупым ЩIалэгъуалэмрэ студентхэмрэ я XIX дунейпсо фестивалу 2017 гъэм Сочэ къалэм щеклуэклами жыджэру зэрызыкъыщIагъэлъэгъуам папщIэ фэеплэ медалрэ УФ-м и Президент Путин Владимир и Iэр зыщIэлъ щыых тхылгъэрэ къыхуагъэфэщащ.

Сабийхэмрэ ныбжьыщIэхэмрэ папщIэ къызэрагъэпэща «Нал цыкIуэ» псапашIэ фондым и унафэщI Борсэ Хъэишэт зэрыжIэмкIэ, ансамблыр республикэм щеклуэклэ псапэ Iуэхухэм жыджэру хэтщ, жы хуахэм, сабий зейншэхэм папщIэ концертхэр ят. Адэ-анэхэм «Нал цыкIуэ» ансамблым и гъэсаклуэхэм фыщIэ хуащI я сабийхэр лэпкъ щэнхабзэм, гъуаджэм зэрыдрагъэхъэхым, щIэблэм къафэр зыхалхъэ щымыIуэ къызэрагъэхъум папщIэ.

ТЕКИУЖЬ Заретэ.

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и къэралыгъуэр илэсищэ зэрырикъур зэрагъэлапIэ Iуэхугъуэхэм хиубыдэу «Налшык» спорт комплексым щеклуэклащ сумомкIэ КъБР-м и ещанэ чемпионат.

ДИ РЕСПУБЛИКЭМ и дежIэ сумор спорт лIэужыгъуэщIащ, ауэ жыджэру илэс къэс зыужыныгъэшхуэ егъуэт. КъБР-м и щынальгъэ псоми къыкIуэ чемпионатым хэтащ спортсмен 200-м щигъу.

Зэхъзэхуэр цыху куэд щIэмьсу екIуэклащ, коронавир-ус уз зэрыцIалэм зрамыгъэубгъун папщIэ. Зэулу пэшым щIэтэр зы ныбжьым иту зэбэн спортсменхэрщ.

Зи хэлыагъыр килограмм 77-м

Къэбэрдей-Балькъэрым и ещанэ зэпеуэм

нэблагъэхэм я гупым медаль зэмьлIэужыгъуэу 3 къыщи-

хъащ Дзэлыкъуэ районым хы-хэ Малкэ къуажэм щыщ

Хъуран Азэмэт. Мырзэкъан З., Нэчо С. сымэ я нэлэ щIэтэ алыдж-урым бэнэклэм зыхуэзыгъэс а щIалэм мурад ищIат спорт лIэужыгъуэщIэм и къарур шигъэунэхуну икIи щыуакъым. Илэс 22-м нэблагъэ зи ныбжьхэм я гупым абы дыщэ медаль къыщыхъащ, илэс 24-м нэхсэм я деж етIуанэ щыхъуащ, балигъхэм я зэхъзэхуэм домбеякэ медалыр щызыIэригъэхъащ.

Къыщыхах зэпэщIэтыныгъэхэм къыщагъэлъэгъуа зэфIэклIхэм япкъ иткIэ, Къэбэрдей-Балькъэрым и командэ къыхэхэр зэхэгъуащ. Теклуэхэмрэ къыхэжаныкIэхэмрэ хэтынуц

Урысей Федерациэм и чемпионатрэ и зэхъзэхуэу 2022 гъэм Краснодар къалэм щеклуэкIы-нум.

ЖЫЛАСЭ Замир.